

רשימות חוברת יב

סיום הש"ס. ל"נ. רצ"ג. ריגא.

— כ"ז י"ל:

כנס"י נמשלה לאשתו של הק'. וכמו שהבעל מפרנס את אשתו וגם משפיעה לה — שאר כסות ועונה, או"פ ומ' השפעת הטפה — והיא עמו דבר אחד, כמו"כ גם הק' וכנס"י, תמתי תאומתי. וזהו כל שה"ש ובמקומות אין מספר.

וגם כאו"א מישראל נופל עליו שם אשה להק'.

וגם בפרט בכ"א, נפה"א ונפה"ב, גוף ונשמה, חומר וצורה, שנקרא בל' החוקרים איש ואשה, משפיע ומקבל (לעיין ד"ה ר' בנאה, מה שהובא משו"ת הרשב"א). כי סדר וטבע הבריאה אשר נפה"א הנשמה וכו' יהיו הפועלים ומשפיעים ומושלים בגוף ונה"ב. משביעים אותו ל' שובע. הנטי' לרוחניות, עשית גמ"ח לזולתו אף שזהו סתירה לישותו. ועי"ז אשר יפעול האדם בעולם קטן שלו ויזככו להפכו לטוב, הנה ע"י נה"ב וגופו בא כמו"מ עם עוה"ז הגשמי וכל אשר בו, ומהפך גם חלקו בעולם לעשותו כלי לאל', כי כל מה שברא וכו' לא ברא אלא לכבודו (אבות), ותלוי זה באדם, וכמוש"נ בקהלת (ג' יא') גם את העולם נתן בלבם. ובמשנה סוף קדושין ל"נ אלא לשמשני ואני לא נבראתי אלא לשמש את קוני, שכהע"כ אינו אלא לשמש את האדם כדי שע"י וכו' ימולא רצון בוראו, וממילא יקיימו האדם — עולם קטן — והעולם תכלית בריאתם.

והנה תחלת הבריאה, אשר האל' עשה את האדם ישר, היתה עבודת האדם באופן כזה שלא הי' יודע ממציאות הרע, וכמוש"נ ולא יתבוששו, כי היו בעיניהם כל האיברים בהשואה, ולא היתה תאוה באבר זה יותר מבזולתו (לעיין מו"נ ח"א פ"ב. ועייג"כ דרך אמונה סו.) — ואף שגם אז נשלח האדם בעולם כדי לתקנו, כמארז"ל אשר ברא א' לעשות לתקן ( ) , דמשמע שתחלת הבריאה היתה ע"מ לתקן (לעיין בב"ר לענין הערלה) גם קודם החטא, ונא' ויניחחו בג"ע לעבדה ולשמרה (ברא') [ת"י שילמוד תורה ויקיים המצות], ול' לעבדה ולשמרה מוכח שמזה הי' תועלת לגן, שזה הי' מדור אדה"ר קודם החטא, הנה מלבד זה שישות העולם (זיין גראבקיט און חומריות) לא הי' כמו עתה, והרי מקום מדורו הי' בג"ע מה שאצלנו הוא קבלת שכר והשגות נפלאות בא', הרי עבודתו היתה באופן כזה שהוא הי' עובד בקודש, וממילא היו בטלים הקליפות

והמנגדים. וכמובא דוגמא לדבר מימי שלמה, שמל' וחכמתו היו גדולים כ"כ שלא הוצרך למלחמה, כי מעצמם באו אליו מלכת שבא וכו'. וכמשל ניצוץ קטן העומד מרחוק — שזהו כדוגמת נצוץ החיות המחיי' דבר המנגד ומסתיר לעיני בשר כבוד ד' שמכהא"כ — כשיבעירו אבוקה גדולה יומשך ויוכלל באור האבוקה. ועד"ז הי' ג"כ עבודת אדה"ר לפני החטא, שהקליפות עמדו בהבדל מאתו, כי בו לא הי' רע ח"ו, יציר כפיו של הק', וע"י עבודתו במקום הקודש במילא נכנעו הקליפות. ובזה הבטיחנו גם אלע"ל, וכמוש"נ (ישעי' ס' ב'ג) ועליך יזרח ד' וכבודו עליך יראה והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך, שמאליו וממילא ילכו גוים וגו'.

אבל אחרי חטא עה"ד, שתחלתו הי' זה שותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים, — האשה נפה"ב הגוף, כי נפה"א היא תמיד באמנה אתו וכמוש"כ בסש"ב פכ"ד, והמחטיא הוא הגוף ונפה"ב [וכדאיתא המשל ע"ז סנה' צא· מחיגר וסומא], וזהו האשה דוקא. וההתחלה לא הי' עון ממש, אלא במה שהרגיש ונתן לב להנאת עצמו, אף שהוא דבר היתר, שראתה כי טוב העץ למאכל, ומזה באה סו"ס לעבור על רצון ד'. ותוצאות זה הי' כי גם באדם גופו נמצא תערובות טו"ר, יודעי טו"ר וגו', מל' והאדם ידע וגו', קשור וחבור. ועי"ז גרם ג"כ ערוב טו"ר בכהע"כ שאין רע בלא טוב ואין וכו', עד עת קץ שיהי' קץ שם לחושך ובלע המות לנצח. ונגרש האדם מג"ע לעבוד את האדמה, שהוא בעצמו צריך לעבוד ולעמוד בבית בורסקי, שמעבדים עורות, להפוך את הכתנות עור, בעי"ן, דאחר החטא, שיעשו כתנות אור, באל"ף, בתורתו של ר"מ הי' כתוב כתנות אור באל"ף.

וישנו גם עתה חלוק מעין זה, והוא ששת ימי החול וש"ק. שו' ימי החול כתוב ע"ז ו"י תעבוד ועשית כל מלאכתך, מצוה ( ) , כי ע"י המלאכה בעולם דוקא מברר ומזכך את העולם, אבל ביום הז' תשבות, שגם ביום הז' מזכך את העולם, אלא שאינו ע"י מלאכה, כ"א ע"י תורה ותפל' ולא ע"י ירידה בגשמיות העולם. וכידוע שגם האכילה דשבת אינה דומה לאכילה דחול, צדיק אוכל לשובע וגו'.

ומעת חטא עה"ד ארז"ל (ע"ז כב:) בא נחש ע"ח והטיל וכו', ופירש"י וניתקנו מכל מום, ואיתא (במד"ר פ"ז) שבחטא העגל חזרה. והנה אחרי הציווי דו"י תעבוד, א"א אשר כ"ז לא יגשם את האדם, כי גם רק העובר בבית בורסקי ריחו קלט. אַז מ'האַט צוטאַן מיט בלאַטע דאַרף מען זיך דערנאַך אַפּואַשען. ובעסקו בעניני עוה"ז, כ"ז שזהו

בלא חיות (א קאך), טוב, אבל א"א לבנינו של עולם בלי חיות ורתיחה, וכדאיתא (סנה' סד') ביצרה של עברה (פירש"י עריות), וכמוש"נ הן בעון חוללתי ובחטא יחמתני וגו' [למצוא שלכל אדם א"א לביאה בלא תאות המשגל אחר חטא עה"ד. חופת חתנים?]. וכן במו"מ, כחי ועוצם ידי. וגם בלמוד התורה, שההתחלה עפ"י רוב בגאווה וישות. וישנו כעין זה בדרגא אחר דרגא, עד שארז"ל (סש"ב) יש מי שאוהב.

אלא שאחר החטא, שחטאו של אדה"ר הי' שהי' מושך בערלתו (סנה'), שאף שנברא מהול — גלוי א' — הגביר ההסתרים והעלמות ע"י חטאו.

וזהו שמאז התחיל ענין דם נדות, וכדאיתא (עירובין ק:) י' קללות נתקללה חוה הרבה ארבה עצבונך זה דם נדה, שעד אז לא הי' טומאה ורע באדם, ורק אז התחיל דם נדה, שעתה זהו דרך הטבע. ודוקא באשה — גוף ונה"ב כנ"ל. וסתם וסת' ל' יום ( ) , שישראל מונין ללבנה, וכמו שהיא מתחדשת ומתמעטת בכל חדש. וגם בנפה"ב זהו דוקא בדמה, רתיחה, כי המלאכה בעצמה, אדרבא, ו"י תעבוד וגו'. וזהו התחלתו מעשו הוא אדום, האדום האדום הזה. ואף שא"א בלאה"כ וכסנה' סד' הנ"ל, הנה עלול ח"ו ליציאה. וזהו הרמז שזהו דרך הטבע וא"א בלאה"כ, אלא שצריך לדעת שזהו דבר טמא. וצריך בטול, שוב היפך רצוא, אותיות טבילה. ולכן דינו שדוקא מראה אדום מטמא, המורה על רתיחה וכעס. ואף שבתחלה הוא רק על העוברים על רצונו ש"מ [החלוק בין דין ותליין].

ודם נדות הוא ז' ימים, כי בטבע ישנה לטומאה ורע רק בז"מ, כי א"א חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות, כי חכ' ודעתו של האדם מראים לו על האמת כמו שהוא, שאין עוד מלבדו, ובחרת בחיים, ורק במדותיו שהם נטיותיו אהוי"ר וכו', וכמו שספרם בסש"ב שהם ז"מ, בזה שייך דם נדה, ז' ימים, כי יצה"ר נקרא זקן וכסיל, בלא מוחין, אבל במדות בטבע, שגם אהוי"ר של צ"ג ה"ז יש מי שאוהב וכו'.

והנה כ"ז מצד הטבע אחר חטא עה"ד. אבל מי שעות דרכו ועקם שכלו ומהפכים חושך לאור, שעליהם נא' חכ' המה להרע, אפ"ל שמטמא גם מוחו ושכלו, אלא שזהו בעון עצמו, חולי, ולא דרך הטבע.

וזהו שאמרו (נדה פ דף) (נדה בת יום א' אפילו, כי זהו דבר שבטבע, ורק אם גוף קדוש הוא, שהיא בת ישראל, וכידוע מש"כ בספרים שאין הקליפה מתגרית ומתדבקת אלא בקדושה [לענין מי רגלים של קטן. לעיין תחלת שו"ע אדה"ז. אין עכו"ם מטמאין וכו'. כל הגדול מחברו

וכו'), שרצה אחר מקום יניקה — ולכן רק מן המקור טמאה (נדה) ? — הרי טבעה אחרי עה"ד שיהי' רתיחת הדמים, אלא שצריך אח"כ טבילה, אותיות הביטל. ולכן גם בת יום א' טמאה נדה. משא"כ מה שעיווה בעצמו, זהו אפשרי רק בת י' ימים ( ) , כשנגמר ציור נפשו, עכ"פ כחות הפנימים, שהם י'.

וזוהו ג"כ רמז הענין שימי זיבה הם לאחר ימי נדה [לעיי'ן בדין זה], כי ג"ז שיחטא האדם אפשרי רק בסבת החטא הא', חטא עה"ד, הנרמז בענין דם נדות.

וימי זיבה הם לא ז' כנדה — שזוהו רק במדות וכנ"ל — כ"א יא', כי יכול לטמא גם המוחין ח"ו, עד שרשעים אין המוח שליט על לבם (סש"ב) וכו'. ועד גם יום יא', כח הרצון שלמעל' מהשכל, אפשר שיטמאו ח"ו. וכידוע דמקיף זה דבבואה יש להם (גטי'ן), אף שבבואה דבבואה אין להם.

ולכן דוקא זבה מחויבת בקרבן ולא נדה, כי רק זבה בא בעיות דרכו, אבל נדה הוא בדרך הטבע — לעיי'ן במבוא להל' נדה לאדה"ז, ובפי' הרמב"ן ויקרא טו' יא' הקל הכתוב בזוב האשה בעת נדתה וכו' בהתרפאותה וכו' — עיי'ן בספורנו שם פ' יט' — ולכן בנדה א"צ שיהיו הימים נקיים, כי כיון שזוהו מלמע', הרי אפשר מצד התורה שתומ"י — אף שע"ע היתה שופעת מצד הטבע — תהי' ראוי' לביאה — ובלבד שתבוא במים — לבעלה. משא"כ זבה שצריכה ז"נ דוקא, הכנה.

וביא' יום אלו גופא ישנם חלוקים. כי הנה במדות האדם, פשיטא שאפ"ל טומאה, ח"ו, וכמו שמתפללין בכ"י וחננו מאתך חבו"ד, ויצה"ר נק' מלך זקן וכסיל. גם בחלק השכל השייך אל המדות ולפעולות האדם מחדו"מ שלו, שהוא כח המפרט ומבאר כל שכל ושכל לפרטיו ועניניו עד שמביאו לה"בכ"ן ופועל ממש, שייך ג"כ כ"ז. בכח המסנ"פ ורצון שלמע' מהשכל שבכל איש ישראל, פשיטא שבזה א"א בתחלה, כ"א רק אם ממשך ע"ע, ר"ל, ומשקיע א"ע בתאות עוה"ז ונמשך אחרי הגשמיות ביותר. ורק אח"ז — כשכבר ראתה דם מקודם לזה, אפשר שיטמא גם ביא', ומתחייב קרבן אח"כ. אבל בראית והתאמתות עין השכל — בא' דעם אפלייג ואס אין שכל, בזה פליגי ר"י ור"ל — כי בכל הט' ימים, שהם ז"מ ובינה ודעת, פשיטא שצריך שמור. יום יא', רצון אמונה, פשיטא שא"צ שמור. אבל עשירי, דער אפלייג אין שכל בא' א' אידען, הנה ר"י — שעליו נאמר — עובדא דהריחה אמו ביוהכ"פ (יומא) בטרם אצרך וגו', במדריגת צ"ג, — לית די'ן בר נש ( ) , אומר שכאשר

נרגש איזה רתיחה וקפידה, אף שהוא בקדושה, בכ"ז א"א להיות שם, כי הרי בבטן ידעתך וגו', ואין שם כל מ"מ ושרש לרתיחת הדמים כזו, שגם שמץ מזה א"צ להיות. אבל ר"ל — בע"ת דמשכין בחילא יתיר דוקא — והי' ריש לסטיין (ב"מ פד' ובתוד"ה אי שם שמתחלה ידע הרבה ואח"כ וכו'), אומר י' כ"א, כי בע"ת צריך להקפיד ונצרך להגבלה יתרה. בע"ת זדונות נעשו כזכיות, יש גם דבר חריף בקדושה, משא"כ צ"ג (בסש"ב מטעמים כאשר אהבתי).

וא"ל ר"ש לר"א אימא וכו'.

יום ולילה, ויקרא א' לאור יום ולחשך קרא לילה. האור מראה כ"ד כמו שהוא ולאמיתתו, ואתה הראית לדעת כי ד' וגו', ואיזהו חכם הרואה וכו' הנולד מאין ליש ע"י דבר ד' המהוו ומקיימו. ומהיכן הוא האור, הוא כמרז"ל ( ) עד שבא אאע"ה הי' העולם משתמש באפלה וכו', האיר באלף ולא בעין — כתנות אור באלף מעור בעין — משא"כ בלילה חושך.

ומקשה ר"ש, שלכאורה בשלמא אם ראה ביממא, בשעה ששמש ומגן וגו' צריך להאיר בנפשו, ובכ"ז מחטיא נפשו ובשרו, ה"ז עיות דרכו, ובא לטמא, וה"ז זבה, אבל בליליא, שאז הקליפות מושלים, וחושך יכסה ארץ, שבלילה צריך שמירה וכו', ואז זמן גניבה וגזילה, שאין לך גזלן גדול יותר מיצה"ר (ב"ר פנ"ד ?), וכמוש"נ תשת חושך וגו' ורק כשתזרח השמש וגו' — בשלמא בזמן ביהמ"ק, שאז הי' גלוי אלקות וכו', ג"פ בשנה יראה וכו', כשם שבא ליראות וכו', וכמו י' ניסים שנעשו לאבותינו וכו', ולא יחמוד איש וגו', ובכ"ז ראתה דם, ה"ז זבה וצריכה להביא קרבן, אבל בזה"ג שאותותינו לא ראינו וגו', וגברו ההסתרים וכו', מה פשעו וכו', וא"ז אלא נדה, דרך הטבע וכו'. והמקשה הוא ר' שמעי', שמוע תשמעו, הבנה, שכל וכו'. אבל ר"א א"ל עליך א"ק וכו', כי עפ"י סברא ובינה, תו' שבע"פ, אפ"ל כן, אבל עליך א"ק, תושב"כ, שאין ביכלתינו להביין, רמז וכו', גם בזה"ג אדרבה הן הן וכו', כבשה אחת וכו', וראית הדם אין זה בטבע אלא בפעולת האדם.

והנה כל העירבוב הזה של טו"ר באדם ובעולם אינו אלא עתה בעוה"ז, שא"ז עולם ברור וטו"ר מעורבים וכו', וממילא בא לדם נדה, שזה נותן מקום לדם זיבה ג"כ, שנעשה ע"י שבא נחש ע"ח וכו' זוהמא, בגימט' נדה ( ). אבל עוה"ב שהוא עולם ברור (ב"ב י:), ולע"ל לא יהי' מקום לכ"ז. וזהו שארז"ל (מ' שוח"ט ע"פ ד' מתיר אסורים) שיתיר

לע"ל אסור נדה, שכיון שהרע מובדל, גם אם יראה דם וכו' אין ע"ז דין נדה.

וכל תכלית עבודתינו עתה להפך חשך לאור ולהסיר ההעלמות וכו'. ובהעבודה ג' קוין תומ"צ ותפלה. תפלה — העלאה, מתדבק בקונו, תופל כלי חרס, כי עפר אתה וגו', כחרס הנשבר, ועושה מזה כלי לא' ע"י תופל חבור וכו', ובו תדבקון, חיי שעה, ער קערט זיך אפ מהעולם להק'. אבל תומ"צ חיי עולם, המשכה.

וזהו שמסיים ענין דין נדה המתחיל מחטא עה"ד שמאז התחילה העבודה דזמה"ז, תדב"א וכו' — דהנה בבאר שבע כתב שזהו תנא ולא אלי' הנביא, אבל בש"ג לחיד"א דחה דבריו, וכבר מובא במפרשי הש"ס באריכות, וגם ההוכחה מתוס' שבת יג: וכו'. והנה אלי' הנביא הי' גופו זך כ"כ עד אשר לא הי' בו כל שמץ ומקום לאחיזה שלכן גם גופו עלה השמי', — שגם על מרע"ה ל"נ כזה [ועיין מאמר הבעש"ט — רשימותי קייץ רצ"ג] — וגם גופו נמצא בעולם ברור כלע"ל שיתירו דם נדה. ולכן הוא המיעץ את הדרך לזה, כל השונה וכו', דכל דין וענין מתושב"כ א"א לנו לעמוד על בירורו בלא תושבע"פ (ותפלה היא העלאה ולא המשכה בעוה"ז להפריד הרע מן הטוב. מצות צריך מקודם ברור הדין?). גם בתושבע"פ במשנה וגמרא יש קושיות ופלפולים וכו', במחשכים הושיבני וגו', וגלוי רצה"ע הוא רק בהלכות פסוקות [באריכות אגה"ק כל השונה וכו'. להעיר קודם התפלה והליכה לדרך, ויעקב הלך לדרכו וכו', אלא מתוך הל' פסוקה], שזהו בלי כל העלם ותערובות. וזה צ"ל בכ"י דוקא, שזה מורה על הקביעות, ולא כחולמים, המורה על זה"ג [תו"א היינו כחולמים], כי אז אינו מועיל. וכמובן מדין רז"ל דהרי גם עתה תרופה לדם נדה הוא חרדה ויר"ש, וארז"ל חרדה מסלקת הדמים (נדה), אבל כלל נתנו רז"ל שאם זהו פחד פתאום, כל היום אינו באופן כזה וכו', בלא הכנה מצדו וכו', ביעתותא אינה מועלת, כי אתדל"ע בלא אתדל"ת וכו'. ורק חרדה דאגת תמיד כה"י, שויתי ד' לנגדי תמיד, מסלקת הדמים. וזהו השונה הל' — גלוי רצה"ע — בכ"י — קביעות אצלו שמה להלך באימה וכו', הרי אף בהיותו בעוה"ז מובטח לו וכו' עוה"ב.

ר"י מארי דתלמודא דמערכא, או"י. ר"ל מקשה כ"ד קושיו' (ב"מ).

נשים יש להם דמיון לירח שי"ל ימי ט' וימי טומאה ומטהרת בכל חדש (אוה"ת באור לויאמר יונתן ס"ז).

לקו"ת באוה"ד ע"פ והי' מספר ס"ב.

נדה ע"ד חדוש ומיעוט הלבנה (ענין המלואים ס"ב. ועיי"ש ס"ד הא דלע"ל יתיר).

רגלי' יורדות מות (סי' מזמור לתודה).

נאלמתי דומי' החשתי ר"ת נדה ( ).

חלוק דחלק ובן עוה"ב (אוה"ת ר"פ נח. לקו"ת וכל בוניך ?).

"וחרד לדברי בבחי' הבטול במציאות ע"ד כענין חרדה שמסלקת את הדמים" (לקו"ת ג"פ טז' ע"ב).

אין הצדוקין מודים דגם בלי"י' הוי זבה (הוריות). כי הצדוקין א"מ בנסוך המים, חכ', ביטול, מים — ד"ס שלמע' מד"ת — כ"א רק נסוך היין, הבנה והשגה שכל (סוכה).

והתחלת ענין הצדוקים מזה שדמו שאין שחר וערערו על ענין המסנ"פ (אדר"נ), וזהו שאמרו אין עולם אלא א' ( ). ומסקנתם שאין זיבה אלא ביממא, כ"א הוא לילה, אינו אשם. ובא התירוץ ע"ז עליך א"ק, למע' מהשגתך, ערבים עלי דוקא.

זיבה. "כשהיסוד מזדוג במל' נק' כאיש גבורתו .. משא"כ עכשיו נק' אבר מת ... אך ע"י שנגע בכך ירכו ונשה ממקומו אזי אתדבק' באתרהא קליפה אחרא והו"ע מ"ש ושפחה כי תירש ... יניקת השפחה הנ"ל מן היסוד י"ל שאינו מעצמיות הטפה ח"ו כ"א ע"ד ... הפרת הברית תשש כח היסוד וכמ"ש צור ילדך תשי כו' וכשתשש אז יצאו נצוצי קדושה של המותרות כו' ע"ש ואפ"ל שזהו"ע טומאת זב שהזיבה באה מאבר מת וכ"מ במאו"א ... ענין ג"ה ... שהקלפות יונקים מהיסוד ע"ד טומאת זיבה ... הוא תכלית הטומאה (אוה"ת וישלח רמו:). ונסיים בדבר טוב.

סיום הש"ס — לא נאמר — תרצ"ג. ריגא.

א. בסיום מסכת נדה — שהוא גם סיום הש"ס — נתבארו כמה פרטי דינים בשייכות ל"א ימי זיבה שלאחרי ימי נדה, ומהם:
(א) פלוגתת ר"י ור"ל בנוגע לראי' ביום עשירי אי בעי שימור אם לאו,

(ב) קושיית רב שמעי' שלכאורה צ"ל דין זבה רק אם ראתה ביום, משא"כ אם ראתה בלילה היא נדה, ותירוצו של ר' אבא שגם הרואה בלילה היא זבה.

ולאח"ז — בהסיום ממש — "תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב".

ולבאר התוכן דכהנ"ל בקשר ובשייכות ללימוד ההוראה בעבודת האדם לקונו — הנה כ"ז (הבא לקמן) יש להקדים¹.

ב. אשה — שבה נאמרו דיני נדה וזבה — קאי על כנסת ישראל, שנמשלה לאשתו של הקב"ה. וטעם הדבר — דכמו שהבעל מפרנס את אשתו וגם משפיע לה — שאר כסות ועונה², שהם אור פנימי (שאר, מזון), ואור מקיף (כסות) והשפעת הטפה (עונה), ועד שהיא עמו דבר אחד³ — כמו"כ גם הקב"ה וכנס"י, שהקב"ה מפרנסם ומשפיע להם אור פנימי ומקיף, ועד שנעשים עמו דבר אחד — "תמתי תאומתי"⁴. וזהו כל התוכן דשיר השירים (משל מאיש ואשה על הקב"ה וכנס"י), ובמקומות אין מספר.

ונוסף לכך שכללות כנס"י נקראת אשה — גם כאו"א מישראל נופל עליו שם אשה להקב"ה.

(1) כמה פרטים מהענינים דלקמן נתבארו גם בהדרנים נוספים למסכת נדה וש"ס — ראה לקו"ש ח"ג ע' 983 ואילך. ח"ז ע' 107 ואילך. ח"ד ע' 26 ואילך. אגרות-קודש ח"ט ע' תכד ואילך (נדפסו גם בספר "הדרנים על הש"ס" ח"ב בסופו). הדרן על הש"ס משיחת כ"ד טבת תש"ד (קה"ת תשנ"ד).

(2) ע"פ משפטים כא, יו"ד.

(3) כמ"ש (בראשית ב, כד) "והיו לבשר אחד".

(4) שהש"ר פ"ה, ב ("תמתי .. תאומתי"). זח"ג רצו, רע"א ("אל תקרי תמתי אלא תאומתי"). וראה לקו"ת שה"ש לד, ד: "ארז"ל ברבות בשה"ש תמתי תאומתי, שכנס"י הם תאומתו של המקום ב"ה, שהקב"ה נקרא בשם חתן וכנס"י בשם כלה המזדווגת לחתן ונעשית לו תאומתו".

וגם כפרט בכל אחד מישראל גופא ישנם ב' הענינים דאיש ואשה — נפש האלקית (איש) ונפש הבהמית (אשה), גוף (אשה) ונשמה (איש), חומר (אשה) וצורה (איש) — שנקרא בלשון החוקרים איש ואשה, משפיע ומקבל (לעיינן ד"ה ר' בנאה, מה שהובא משו"ת הרשב"א⁵).

וההסברה בזה — כי, סדר וטבע הבריאה, אשר נפש האלקית, הנשמה וכו', יהיו הפועלים ומשפיעים ומושלים בגוף ונה"ב — בדוגמת פעולת והשפעת האיש בהאשה.

ולצורך פעולה והשפעה זו — "משביעים אותו", שפירושו (גם) מלשון שובע⁷, היינו, שנותנים לו הכחות הדרושים לפעול בהגוף ונה"ב שגם אצלם תהי' הנטי' לרוחניות (התגברות הצורה על החומר), ולדוגמא: עשית גמ"ח לזולתו אף שזהו סתירה לישותו.

ועי"ז אשר יפעול האדם בעולם קטן⁸ שלו ויזככו להפכו לטוב, הנה, ע"י נה"ב וגופו בא במגע ומשא עם עוה"ז הגשמי וכל אשר בו, ומהפך גם חלקו בעולם לעשותו כלי לאלקות — כי, תכלית המכוון בבריאת האדם אינו בשביל האדם עצמו לבד כי אם לכבודו ית⁹, שהרי "כל מה שברא וכו' לא ברא אלא לכבודו" (כדאיתא באבות¹⁰), ותלוי זה באדם, וכמו שנאמר בקהלת (ג' יא') "גם את העולם נתן בלבם"¹¹. ובמשנה סוף קדושין "שהם לא נבראו אלא לשמשני ואני לא נבראתי אלא לשמש את קוני", היינו, שכל העולם כולו אינו אלא לשמש את האדם, כדי שעל ידו ובו ימולא רצון בוראו, וממילא יקיימו האדם — עולם קטן — והעולם (כפשוטו) תכלית בריאתם.

ג. והנה, בתחלת הבריאה (קודם החטא) — אשר האלקים

(5) בד"ה רבי בנאה — אוה"ת חיי שרה קיט, ב ואילך — בביאור דברי הגמרא (ב"ב נח, א) "רבי בנאה כו' מאי קא עביד אברהם... גני בכנפי דשרה וקא מעייני לי' ברישי". ושם: "ולחבין פי' וענין אגדה זו שאין לו הבנה כלל לפי פשוטו, וע' בתשובת הרשב"א סי' תי"ח מה שהחכם ר' ידעי' הברדשי הקשה על זה ומחמת זה פי' בו פי' זר כו'".

(6) נדה ל, ב.

(7) קיצורים והערות לתניא ס"ע נו ואילך.

(8) ראה תנחומא פקודי ג ("עולם קטן זה האדם").

(9) ראה גם לקו"ת פ' ראה כת, ד.

(10) סוף פ"ו.

(11) ראה גם לקו"ת במדבר ה, סע"א ואילך.

עשה את האדם ישר¹² — היתה עבודת האדם באופן כזה שלא הי' יודע ממציאות הרע, וכמו שנאמר¹³ ולא יתבוששו, כי היו בעיניהם כל האיברים בהשוואה, ולא היתה תאוה באבר זה יותר מבזולתו (לעיין מו"נ ח"א פ"ב. ועייג"כ דרך אמונה סו"י¹⁴).

ואף שגם אז (בתחלת הבריאה, קודם החטא) נשלח האדם בעולם כדי לתקנו, כמארז"ל "אשר ברא אלקים לעשות, לתקן"¹⁵, דמשמע מזה שתחלת הבריאה היתה על מנת לתקן (לעיין בב"ר לענין הערלה¹⁶), שזה הי' גם קודם החטא (וכבר אז הי' צורך בתיקון), וכן נאמר¹⁷ "ויניחיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" [ובתרגום יונתן: שילמוד תורה ויקיים המצות¹⁸], ומהלשון "לעבדה ולשמרה" מוכח שמזה הי' תועלת לגן עדן, שזה (ג"ע) הי' מדור אדה"ר קודם החטא, ונמצא, שאפילו בג"ע הי' צורך בעבודת האדם לפעול תועלת להג"ע,

הנה מלבד זה שישות העולם (זיין גראבקייט און חומריות) לא הי' (אז, קודם החטא) כמו עתה,

[וראי' לריחוק הערך ביניהם, שהרי קודם החטא הי' מקום מדורו

(12) קהלת ז, כט ("עשה האלקים גו").

(13) בראשית ב, כה.

(14) במו"נ שם: "כיון שהי' (האדם) בשלמות מצביו .. ומושכליו .. לא הי' לו כח שמתעסק במפורסמות כלל ולא השיגן, עד שאפילו היותר מפורסמת במדות לגנאי, והיא גלוי הערוה, לא הי' זה רע בעיניו ולא הרגיש את גנותו", עיי"ש. והובאו דבריו בדרך אמונה שם, ומביא גם דברי הבבאי ש"האדם הי' מתחילה כולו שכלי כו' אבל אחר אכלו מן הפרי נתחדש .. תאות המשגל כו'", "אין הפרש אצל השכל בין אברי המשגל ושאר האיברים כגון הפנים והידיים, ומעולם אדם ואשתו לא עשו להם חגורות לכסות בשר ערוה עד שאכלו והמשיכו מכח עץ הדעת ונתלכשו בתאוות כו'". ובסיום הענין שם: "וזהו כפי' הרמב"ם בתוספ' באור".

(15) ראה בב"ר פ"א, ו: "כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשי', כגון החרדל צריך למתוק, התורמוסים צריכים למתוק, החיטים צריכין להטחן, אפילו אדם צריך תיקון". ובפרש"י שם: "הדא הוא דכתיב (בראשית ב, ג) אשר ברא אלקים לעשות, ברא ועשה אין כתיב כאן, אלא לומר שהכל צריך תיקון".

(16) ראה בב"ר שם (ובפרש"י): "פילוסופוס אחד שאל את רבי הושעיא, א"ל אם חביבה היא המילה מפני מה לא ניתנה לאדם הראשון, א"ל .. כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשי', כגון וכו', אפילו אדם צריך תיקון" (שצריך למול, והרי לך כל מעשה בראשית שחביבין לפניו, דכתיב וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, אעפ"כ צריך תיקון). וראה פי' יפה תואר שם, ש"כגון החרדל .. התורמוסים .. החיטים" רומזים לג' הענינים שבמילה: תיקון המדות, תיקון הגוף מהנגעים, ותיקון היצירה, עיי"ש.

(17) בראשית ב, טו.

(18) "למהוי פלח באורייתא ולמנטר פקודהא".

של אדה"ר (לצורך עבודתו) בג"ע — מה שאצלנו הוא קבלת שכר והשגות נפלאות באלקות]¹⁹,

הרי²⁰ נוסף לזה, עבודתו (בהעולם המעולה שהי' אז, ג"ע) היתה באופן כזה שהוא הי' עובד בקודש, וממילא היו בטלים הקליפות והמנגדים,

— וכמובא דוגמא לדבר מימי שלמה, שמלכותו וחכמתו היו גדולים כ"כ שלא הוצרך למלחמה, כי מעצמם באו אליו, מלכת שבא וכו', וכמשל ניצוץ קטן העומד מרחוק²¹ — שענינו בהנמשל זהו כדוגמת נצוץ החיות המחי' דבר המנגד ומסתיר, לעיני בשר (עכ"פ), כבוד ד' שמלא כל הארץ כבודו²² — הנה כשיבעירו אבוקה גדולה, יומשך ויוכלל גם הניצוץ קטן העומד מרחוק באור האבוקה,

ועד"ז הי' ג"כ עבודת אדה"ר לפני החטא, שהקליפות עמדו בהבדל מאתו, כי בו לא הי' רע ח"ו, להיותו יציר כפיו של הק'²³, וע"י עבודתו במקום הקודש במילא נכנעו הקליפות.

ובזה הבטיחנו גם אלעתיד לבוא, וכמו שנאמר (ישעי' ס' ב'ג') ועליך יזרח ד' וכבודו עליך יראה והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחק, שמאליו וממילא ילכו גוים וגו'.

ד. אבל אחרי חטא עה"ד,

שתחלתו הי' זה ש"ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעינים"²⁴,

— די"ל הפירוש בזה: "האשה" — קאי על נפש הבהמית והגוף (כנ"ל), כי נפש האלקית היא תמיד (גם בשעת החטא) באמנה אתו, וכמוש"כ בסש"ב פכ"ד, והמחטיא הוא הגוף ונפש הבהמית

(19) ראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית פ"א (דרמ"צ טו, סע"א).

(20) בהבא לקמן — ראה תו"א בראשית ה, סע"ד ואילך. תו"ח שם לב, ב ואילך.

(21) כ"ה הלשון בתו"ח שם (לב, ב). ובתו"א שם (ו, רע"א): "אע"פ שיהי' הנר רחוק כו"ו."

(22) כי בהנמשל לא שייך ענין הריחוק כפשוטו — שהרי מלא כל הארץ כבודו — אלא

שמונגד ומסתיר (לעיני בשר) על כבוד ה' כו'.

(23) ראה ב"ר פכ"ד, ה. ועוד.

(24) בראשית ג, ו.

[וכדאיתא המשל על זה בסנהדרין צא· מחיגר וסומא²⁵], וזהו האשה דוקא. וההתחלה לא הי' עון ממש, אלא במה שהרגיש ונתן לב להנאת עצמו, אף שהוא דבר היתר, וזהו "ותרא (האשה)" — שרק ראתה כי טוב העץ למאכל, היינו, לא עון ממש, כי אם ההרגש ושימת-לב להנאת עצמה, ומזה באה סו"ס לעבור על רצון ד',

ותוצאות זה (כתוצאה מחטא עה"ד) הי' — כי גם באדם גופו נמצא תערוכות טוב ורע (ולא כמקודם, שמציאות הרע, קליפות, היתה מובדלת ממנו, ובו לא הי' רע), כמש"נ (בנוגע לאכילה מעה"ד) "יודעי טוב ורע וגו'"²⁶, "יודעי" דייקא, מלשון והאדם ידע וגו'²⁷, קשור וחבור²⁸ (לא רק ידיעת מציאות הרע, אלא גם התקשרות והתחברות עם הרע).

וכיון ש"את העולם נתן בלבם", הרי עי"ז (שנעשה תערוכות טו"ר באדם) גרם ג"כ ערוב טוב ורע בכל העולם כולו²⁹, שאין רע בלא טוב ואין וכו' (טוב בלא רע), עד עת קץ שיהי' קץ שם לחושך³⁰ ובלע המות לנצח³¹.

ולאחרי שנעשה הירידה בהאדם ובהעולם ע"י החטא — אי אפשר שהאדם ישאר לעבוד עבודתו במקום הקודש באופן שע"ז יוכנעו הקליפות בדרך ממילא, אלא צריך בעצמו לעבוד עבודתו למטה, לירד למקום הקליפות כדי לבררם כו'³², ולכן נגרש האדם מג"ע לעבוד את

(25) ושם: "משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהי' לו פרדס נאה והי' בו בכורות נאות, והושיב בו שני שומרים אחד חיגר ואחד סומא, אמר לו חיגר לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדס בא והרכיבני ונביאם לאכלם, רכב חיגר על סומא והביאום ואכלום". — ודוגמתו בנמשל, בנשמה וגוף, שאף שכל א' מהם לבדו אינו יכול לחטוא [ועד כדי כך ש"אמר לי' אנטונינוס לרבי גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין, כיצד, גוף אומר נשמה חטאת, שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר, ונשמה אומרת גוף חטא, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור"], הרי הגוף הוא המחטיא את הנשמה, כבמשל, שהחיגר מחטיא את הסומא באמרו "בכורות נאות אני רואה בפרדס בא והרכיבני וכו'".

(26) בראשית ג, ה.

(27) שם ד, א.

(28) תניא ספ"ג ("הדעת הוא מלשון והאדם ידע את חוה והוא לשון התקשרות והתחברות").

(29) ראה גם תו"א שם ה, ג-ד. תו"ח שם ל, ב ואילך.

(30) איוב כח, ג.

(31) ישעי' כה, ח.

(32) ראה תו"א שם ו, א.

האדמה³³, שהוא בעצמו צריך לעבוד ולעמוד בבית בורסקי, שמעבדים עורות³⁴, להפוך את ה"כתנות עור", בעי"ן, דאחר החטא³⁵, שיעשו "כתנות אור", באל"ף, ככתורתו של ר"מ שהי' כתוב כתנות אור באל"ף³⁶.

ה. וישנו גם עתה (לאחר החטא) חלוק מעין זה (מעין החילוק בין קודם החטא ולאחר החטא, שקודם החטא היתה עבודת האדם במקום הקודש ובמילא נכנעו הקליפות, משא"כ לאחר החטא צריך בעצמו לירד ולעבוד עבודתו למטה), והוא — ששת ימי החול וש"ק:

והענין בזה — שששת ימי החול כתוב על זה³⁷ "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", שזוהי מצוה³⁸, כי, ע"י המלאכה בעולם דוקא מברר ומזכך את העולם — שזוהו כללות המעמד ומצב שלאחר החטא שהעבודה צ"ל למטה דוקא,

אבל "ביום השביעי תשבות"³⁷ — שגם ביום השביעי מזכך את העולם, אלא שאינו ע"י מלאכה, כ"א ע"י תורה ותפלה, ולא ע"י ירידה בגשמיות העולם. וכידוע³⁹ שגם האכילה דשבת אינה

(33) כמ"ש (בראשית ג, כג-כד) "וישלחוהו' אלקים מגן עדן לעבוד את האדמה גו' ויגרש את האדם גו'".

(34) ראה גם תו"א משפטים עו, א: "פי' וענין (שש שנים) יעבוד הוא לשון עבוד עורות, שע"י העבוד משתנים הרבה למעליותא כו'".

(35) שהרי אחר החטא נאמר (בראשית ג, כא) "ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור". (36) ב"ר פ"כ, יב. ועוד. — וראה מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' נ' ואילך, ש"העור הוא הלבוש שמעלים ומסתיר ומכסה לגמרי עצם האור ורק דרך נקבי העור בוקע ההארה", וע"י עבודת הביוררים "נעשה מן ע' א', ונק' אור היפך עור, כי האור בחי' גילוי אור אלקי בלי הסתר והעלם כלל, וכמ"ש ולא יכנף עוד מוריך . . כי יהפך מן ההסתר שנק' עור לגילוי שנק' אור".

(37) יתרו כ, ט.

(38) במכילתא (הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פרשת וישב): "זו מ"ע". ובמכילתא דרשב"י (יתרו שם): "כשם שנצטוו ישראל על מצות עשה של שבת כך נצטוו על המלאכה". וראה ב"ר פט"ז, ה: "לעבדה, ששת ימים תעבוד, ולשמרה, שמור את יום השבת לקדשו" — נתבאר בטה"מ עטר"ת ע' לה ואילך.

(39) ראה תו"א ר"פ חיי שרה בביאור הכתוב (משלי יג, כה) "צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר", ש"בטן רשעים תחסר" קאי על האכילה דימות החול לברר ולהעלות ניצוצות הקדושה שנפלו בהמאכל וצריכים להוציאם מידי החיצונים (רשעים) שיחסר מהם החיות שבלעו, ואילו "צדיק אוכל לשובע נפשו" קאי על האכילה דשבת, שאינה עבודת הביוררים, שהרי בשבת בורר אסור, אלא האכילה היא בבחי' המשכה מלמעלה, כפי שהמאכל הוא בשרשו למעלה קודם שנפל בשבה"כ, ולכן הוא למעלה מביורר, שאין בו הפסולת מעה"ד טו"ר, כי בשבת הוא למעלה מעה"ד ולא יגורך רע.

דומה לאכילה דחול, "צדיק אוכל לשובע וגו'". ומזה מובן שהעבודה דיום השבת היא מעין המעמד ומצב שהי' קודם החטא.

ו. ויש לבאר בפרטיות יותר אופן עבודת בני אורי החטא, ובפרט בימות החול:

ובהקדמה — שבנוגע לבני מצינו ענין מיוחד — שאף שמעת חטא עה"ד נעשה בכל העולם תערובות טו"ר כו', וכפי שארז"ל (ע"ז כב:): "בא נחש על חוה והטיל וכו'", הרי, אמרו שם "אי הכי ישראל נמי", ומתקן, "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן", ופירש"י "וניתקנו" מכל מום". וא"כ, צריכה להיות עבודתם של ישראל כמו קודם החטא. — אלא, שאיתא במדרש (במד"ר פ"ז⁴¹) שבחטא העגל חזרה, ובמילא, עבודתם היא כמו אחר החטא.

ולכן, הנה אחרי הציווי ד"ששת ימים תעבוד" — שלאחר החטא גופא הו"ע של ירידה גדולה יותר, עד כדי כך שהחילוק בינו לבין "יום השביעי תשבות" הוא כמו החילוק שבין אחר החטא לקודם החטא — אי אפשר אשר כל זה לא יגשם את האדם, כי, גם רק העובר בבית בורסקי ריחו קלט⁴². אז מ'האט צוטאן מיט בלאַטע דאַרף מען זיך דערנאָך אָפּואַשען.

ובפרטיות יותר:

בעסקו בעניני עוה"ז — הנה כל זמן שזהו בלא חיות (אָ קאָך), ה"ז טוב, אבל, אי אפשר לבנינו של עולם בלי חיות ורתיחה, וכדאיתא (סנהדרין סד.) ביצרה של עברה (פירש"י

(40) אבל בפרש"י שבת קמו, רע"א: "ונתרפאו מכל מום". ואולי הטעם שמציין רבינו לע"ז ולא לשבת, הוא, בגלל ש"נתקנו" (כפירש"י בע"ז) הוא באופן נעלה יותר מ"נתרפאו", שנתתקן לגמרי ולא נשאר רושם כלל ועד שמתבטל מעיקרו (לא רק מכאן ולהבא, כברפואה), וכמודגש גם בכך שבע"ז מוסיף רש"י "כדכתיב (שה"ש ד, ז) כולך יפה רעיתי ומום אין בך", משא"כ בשבת.

(41) ושם (פיסקא א): "בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו כל רובן בעלי מומין .. כיון שבאו למדבר סיני אמר האלקים כך הוא כבודה של תורה שאתן אותה לדור בעלי מומין .. אמר למלאכים שירדו אצל ישראל וירפא אותן .. נתרפאו כולן .. אבל כיון שעשו אותו מעשה של עגל, חזרו למומן". — וכיון שביטול הזוהמא קשור עם התיקון מכל מום (ככפרש"י בע"ז שם), מובן, שבחטא העגל ש"חזרו למומן" חזרה זוהמתן (וראה גם חז"א נב, ב. זח"ב קצג, ב).

(42) ראה מדרש משלי פי"ג (הובא ביל"ש משלי רמז תתקנ): "משל לא שנכנס לחנותו של בורסקי, אע"פ שאינו מוכר לו ואינו לוקח ממנו, הוא יוצא וריחו וריח בגדיו מלוכלכין כו'".

עריות)⁴³, וכמו שנאמר⁴⁴ הן בעון חוללתי ובחטא יחמתני וגו' [למצוא שלכל אדם אי אפשר לביאה בלא תאות המשגל אחר חטא עה"ד⁴⁵. חופת חתנים⁴⁶].?

וכן במשא ומתן — שיכול להתערב בזה ההרגש ד"כחי ועוצם

ידי"⁴⁷.

וגם בלמוד התורה — שההתחלה עפ"י רוב כגאווה וישות. וישנו כעין זה (בדקות) בדרגא אחר דרגא, עד שארז"ל (סש"כ⁴⁸) יש מי שאוהב.

אלא שאחר החטא ניתוסף בזה עוד יותר מכפי המוכרח לבנינו של עולם, כמודגש בכך שחטאו של אדה"ר הי' שהי' מושך בערלתו (כדאיתא בסנהדרין⁴⁹), שאף שנברא מהול⁵⁰ — שמורה על גלוי אלקות⁵¹ — הגביר ההסתרים והעלמות ע"י חטאו.

(43) ושם (ובפרש"י): "בעו רחמי (על יצר של עריות — לבטלו), אימסר בידיהו, חבשוהו תלתא יומי (ומתוך כך פסק חמום הזכרים מלהוליד והנקבות מלילד), איבעו ביעתא בת יומא (נתבקשה ביצה שנוולדה בו ביום) לחולה ולא אשכחו".

(44) תהלים נא, ז. ובפרש"י: "איך לא אחטא ועיקר יצירתי ע"י תשמיש הוא שכמה עונות באים על ידו". וראה נדה לא, ב.

(45) ראה נועם אלימלך פ' וישלח (עה"פ לב, כו): "שכתבו הפוסקים על מה שאין מברכין על הביאה הלא אסור להנות מעוה"ז בלא ברכה ואמרו ע"ד שאי אפשר להיות בלא תערוכות היצה"ר בתוכו לכך אין מברכין עלי" ונמצא הסכימו שא"א שיהי' זיווג בלא תערוכות כו" (ובדרך פיקודין מ"ע א' פ"ו: "ואני הקטן לא ראיתי זה בשום פוסק, ולא ראינו אינה ראי", ונאמן עלינו הקדוש וצק"ל").

(46) אולי הכוונה לאגרת הרמב"ן שנדפסה (גם) בסוף ספר חופת חתנים (ושם, שבתחילת הבריאה לא היו כלי המשגל דבר גנאי ולא היתה בהם תאוה וכו', וכמ"ש "ולא יתבוששו", כנ"ל ס"ג).

(47) עקב ח, יז.

(48) ראה תניא פל"ה (מד, סע"א ואילך): "נשמת האדם אפי' הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים אעפ"כ אינה בטלה במציאות לגמרי. . רק הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו. . וא"כ זה האוהב שהוא יש כו" (וראה תו"א קיד, ד: "אהבה הוא בבחי' יש מי שאוהב").

(49) לח, ב ("אדם הראשון. . מושך בערלתו הי', כתיב הכא (הושע ו, ז) והמה כאדם עברו ברית, וכתיב התם (בראשית יז, יד) את בריתי הפר").

(50) ראה אדר"ג פ"ב ה"ה. תנחומא נח (הובאו בחדא"ג מהרש"א ועץ יוסף לע"י סנהדרין (שם).

(51) ראה רשימות חוברת יו"ד ע' 30 (וש"נ): "העברת הערלה מאות ברית קודש, הוא ענין העברת הסתר הגשמיות על אור האלק' שבתוכו". ומזה מובן שהענין דנולד מהול הוא שמלכתחילה אין הגשמיות מסתיר על האור האלקי — גילוי אלקות.

ז. וע"פ כהנ"ל יש לבאר שזהו שמאז (מעת חטא עה"ד) התחיל ענין דם נדות, וכדאיתא (בעירובין ק:) "עשר קללות נתקללה חוה .. הרבה ארבה עצבונך⁵² .. זה דם נדה" — שעד אז (קודם החטא) לא הי' טומאה ורע באדם (כנ"ל), ורק אז התחיל דם נדה, ולא עוד אלא שעתה זהו דרך הטבע.

וגם לאחר החטא נעשה הטומאה והרע דוקא באשה — שרומז על הגוף ונה"ב, כנ"ל (ס"ד, בפירושו הכתוב "ותרא האשה וגו'"), [אלא שזהו גם בהגוף ונה"ב דבנ"י (כנ"ל ס"ו) — כמרומז בכך שסתם וסת ל' יום⁵³, שישראל מונין ללבנה⁵⁴, וכמו"א שהיא

(א) נשים יש להם דמיון לירח שיש להן ימי טהרה וימי טומאה ומטהרת בכל חדש (אוה"ת⁵⁵ באור לד"ה ויאמר יונתן ס"ז). לקו"ת⁵⁶ באור הדברים ע"פ והי' מספר בני"י ס"ב. נדה ע"ד חדוש ומיעוט הלבנה (ענין המלואים ס"ב⁵⁷. ועיי"ש ס"ד הא דלע"ל יתיר⁵⁸).

(52) בראשית ג, טז. — ובעירובין שם: "הרבה ארבה, אלו שני טפי דמים, אחת דם נדה ואחת דם בתולים, עצבונך זה וכו'".

(53) טושו"ע ואדה"ז יו"ד ר"ס קפד — מנדה ט, ב.

(54) סוכה כט, א.

(55) בראשית יט, ב.

(56) ד"ה ביאור הדברים ע"פ והי' מספר בני"י ס"ב (במדבר ז, א). — ושם: "המל' דאצי' .. היא תמיד בבחי' עליות וירידות, שבלילה יורדת לבי"ע .. וזהו ענין לכי ומעטי את עצמך, שמסתרת בבי"ע, וכמו שבהלבנה יש שינויים שמתמעט אורה בסוף כל חודש וחוזרת ומתגדלת מר"ח עד אמצע החודש כו', כך הוא ג"כ למעלה בבחי' מל"י".

(57) לקו"ת צו יו"ד, ג. — ושם: "בתחלת הבריאה כתיב ויעש אלקים את שני המאורות, ואח"כ נתמעטה הלבנה, ובכל חודש נחשך אורה ומתחדשת בכל ר"ח, דוגמת הכלה שיש לה בכל חדש עת נדתה שמתרחקת מבעלה ואח"כ מיטהרת".

(58) לכאורה הכוונה להמבואר שם (יא, ג) שמיעוט הירח הו"ע "הסתלקות הט"ס מהמלכות .. ולע"ל שתהי' בבחי' אהל כל יצען (ש"יהיו ע"ס מאירים בגילוי בקביעות בנשמת אדם להיות מלאה הארץ דעה כו' ומל ה' את לבבך כו', וכמ"כ למעלה בבחי' כנס"י יהי' בה ע"ס בקביעות") זהו כאור החמה, שיש בו האור תמיד בקביעות בלי שינויים כו'". — ועפ"ז יש לבאר הא דלע"ל יתיר הקב"ה איסור נדה (כדלקמן בפנים (סי"ג) שארז"ל שיתיר לע"ל אסור נדה), דכיון שענין הנדה הוא כמו מיעוט וחידוש הלבנה, הרי, לעתיד לבוא "שתתחדש ותתעלה הלבנה להיות כמו שהיתה קודם המיעוט" (שם יו"ד ג), לא יהי' עוד איסור נדה.

וראה שם (יא, סע"ג) ש"לעתיד יתוקן עץ הדעת", שמשם שורש נה"ב הגורם שפלות לנה"א כו' להמשך אחר תאוות נה"ב". ומוזה מובן שאז יתבטל ענין דם נדה שהתחיל בגלל חטא עה"ד.

מתחדשת ומתמעטת בכל חדש⁶³],

וגם בנפש הבהמית (אשה) גופא — זהו (הטומאה ורע) דוקא בדמה, שדם מורה על הרתיחה, כי, המלאכה בעצמה (בלא רתיחה), הרי אדרבא, ישנו ציווי "ששת ימים תעבוד וגו'" (כנ"ל ס"ה), אלא שהרתיחה (דם) הו"ע בלתי-רצוי, וזהו (הרתיחה, דם בלתי-רצוי) התחלתו מ"עשו הוא אדום"⁶⁴, שנקרא כן ע"ש "האדום האדום הזה"⁶⁵,

רגלי יורדות מות⁵⁹ (סי' מזמור לתודה⁶⁰).

נאלמתי דומי' החשתי⁶¹ ר"ת נדה (⁶²).

(59) לשון הכתוב — משלי ה, ה (וראה גם אוה"ת לנ"ך עה"פ (ע' תקסד ואילך)).
(60) ראה סידור (עם דא"ח) מה, א: "בחי' המל' יש בה ג' קוין מג' צדדין הוא כענין תמונת החי"ת והה"א, אך בחינת נה"י שבה שהוא קו רגל השמאל, הנה ידוע דע"ז נאמר רגלי יורדות מות, כמ"ש לפתח חטאת רובץ כמ"ש בזהר, והיינו דיניקת החיצונים מתחלת מחלל הפתוח למטה .. כי החיצונים עומדים למטה מבחי' נה"י שבמל', והיינו כתמונת אות החי"ת כו"מ*.
ואולי כוונת רבינו בציון זה לבאר שהסיבה דמיעוט הלבנה, בחי' המלכות, ודוגמתה הריחוק נדה — היא, הירידה דספירת המלכות ש"רגלי יורדות".

(61) תהלים לט, ג.

(62) ר"ח שער הקדושה פ"ז (רט, א) — הובא ונתבאר ברשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) עה"פ (וראה אוה"ת בראשית נא, א: "נדה היינו נד ה', דאתארכת ה' תתאה בבחי' גלות השכינה .. עד רדת מל' דעשי' לעולם הקליפות, ומחמת זה היא נאלמתי, כרחל לפני גוזזי' נאלמה". ומסיים, ש"לע"ל הקב"ה יתיר איסור זה .. משום שלע"ל לא יהי' עוד בחי' נד ה' כי ביום ההוא יהי' כו', וא"כ ממילא לא יהי' בחי' נאלמתי כו') (וראה גם ביאורה"ז להצ"צ אמור ע' בתקמד)).

(63) ולהעיר, שגם החידוש — בגלל המיעוט — בכל חודש הו"ע בלתי-רצוי שנתחדש לאחר תחלת הבריאה, שהרי בתחלת הבריאה היו "שני המאורות הגדולים", ואח"כ הי' מיעוט הלבנה, וכתוצאה מזה בא אח"כ חטא עה"ד, שאז התחיל דם נדות (וראה גם אוה"ת פינחס ע' א'קסה. א'קפ).

(64) וישלח לו, א.

(65) תולדות כה, ל. — וראה גם לקוטי לוי"צ לזח"ג ע' שנט.

(* ולהעיר, שבהמשך הענין שם מבואר ש"באות ה"א יש גם חלל הפסק בין גגו לרגל השמאלי .. (ש)מורה על בחי' החכמה .. וידוע שאין אחיזה כלל לחיצונים בבחינת החכמה .. וע"כ אין מפתח זה שום יניקה כלל לחיצונים. ומלבד זה גם בחלל שלמטה שבה"א אין החיצונים יכולים לקרב א"ע שם מפני הארת אור החכמה שמאיר בפתח הנ"ל, כי בחכמה אתברירו להבדיל בין הסמא לטהור כנ"ל" — כמבואר שם לפני"ז במעלת ההלכה שבתורה (שמרומז ב"מזמור לתודה) הריעו לה' כל הארץ" ר"ת הלכה) שעל ידה נעשה בירור והפרדת הטוב מן הרע. ועפ"ז, אולי כוונת רבינו לרמז בציון זה גם להמבואר לקמן בפנים (סי"ד) שתיקון ושלילת הענין נדה נעשה ע"י "השונה הלכות דוקא.

— ואף שאי־אפשר לבנינו של עולם בלאו הכי (בלא חיות ורתיחה), וכסנה' סדי הנ"ל, הנה עלול ח"ו ליציאה⁶⁶, היינו, שהחיות ורתיחה (דם) עלולים לצאת ולבוא גם בעניני חוץ ח"ו, שיתוסף בהחיות והרתיחה שבעניני העולם יותר מכפי המוכרח (שאי אפשר בלאה"כ) לבנינו של עולם. וזהו הרמז שדם נדה זהו דרך הטבע, ואי אפשר בלאה"כ, אלא שצריך לדעת שזהו דבר טמא, וכדי לשלול ולבטל הטומאה שמצד החיות והרתיחה בעניני העולם, צריך בטול [ובדרגא נעלית שהישות הו"ע יש מי שאוהב (כנ"ל ס"ו)] — צ"ל הביטול דשוב, היפך רצוא], אותיות טבילה⁶⁷ —

ולכן דינו (של דם נדה) שדוקא מראה אדום מטמא⁶⁸, המורה על רתיחה וכעס. ואף שבתחלה הכעס והרתיחה הוא (באופן הרצוי) רק על העוברים על רצונו של מקום, הרי מזה נשתלשל אח"כ ענין של רתיחה (באופן בלתי־רצוי) בעניני העולם⁶⁹ [וע"ד החלוק בין דיין ותליין⁷⁰].

ח. ועפ"ז יש לבאר הטעם שדם נדות הוא ז' ימים⁷¹ — כי:

66 להעיר גם מאוה"ת תבוא ע' תתצוה: "סיבת התהוות דמים הטמאים באשה הוא מבחי ריבוי הדמים כאשר מתרבה בה הדמים שאז ימצא בריבוי הדם פסולת הדמים הרבה והפסולת נדחה לחוץ.. כי הדם הוא הנפש שבו שוכן עיקר חיי הנפש, ובמובחר וטוב שבו סוכב והולך רוח החיים בכל האברים, ונק' בחי' גבורות שהוא עיקר המחי', אך בפסולת הדם החיוני' שבו קשה ורע מאד ויוכל לקלקל כל הגוף, וע"כ נדחה ויוצא לחוץ, וזה נק' בחי' גבורות קשות כו".

67 ראה סידור (עם דא"ח) סוף דרוש כוונת המקוה (קנט, סע"ד).

68 ראה תשו"ע ואדה"ז יו"ד ר"ס קפח.

69 ראה אוה"ת שם — בביאור ענין דמים הטמאים למעלה — "מבחי' הגבורות הקשות .. והוא ענין רוב התעוררות גבורות עליונות ע"י שעוברים על שס"ה מל"ת שהן מבחי' הגבורות .. ועי"ז שנתעוררו גבורות הרבה ע"י שס"ה ל"ת נמשך פסולת הדם הרבה ובהכרח שיהי' נדחה לחוץ כו" (וכמו שהוא בדם כפשוטו, שאף שהתחלה היא באופן רצוי, גבורה שהיא עיקר החיות כו', מ"מ, מהריבוי נמצא פסולת המקלקל כו', גבורות קשות, כנ"ל הערה 66).

70 לכאורה הכוונה להחילוק שבין דיין לתליין בענין הגבורות גופא, שאף ששניהם ענינם גבורות, הרי, הגבורות של ה"דיין" אינם אלא על העוברים על רצון ה', ולא עוד אלא שהכוונה בזה היא לטובתו של החוטא, לתקן נפשו כו', משא"כ הגבורות של ה"תליין", שהוא איש רע בעצם, שכל מציאותו וענינו הם הגבורות כשלעצמם (וראה עד"ז לקו"ת נשא כה, ג. דרמ"צ פט, ב).

71 ראה רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ו ה"ב: "כשתראה האשה דם תחלה או כשתראה בשעת וסתה והוא העת שקבעה לנדתה, הרי זו נדה כל שבעת הימים, בין ראתה כל שבעה בין שלא ראתה אלא טפה ראשונה בלבד, ראתה דם ביום השמיני הרי זה דם זיבה מפני שהוא

בטבע — ישנה לטומאה ורע (שמרומזים בדם נדה) רק בז' מדות, כי "אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות"⁷², וההסברה בזה, כי חכמתו ודעתו של האדם מראים לו על האמת כמו שהוא, ש"אין עוד מלבדו"⁷³, ולכן "ובחרת בחיים"⁷⁴, ובמילא אין מקום לענין של חטא, ורק במדותיו, שהם נטיותיו, אהבה ויראה וכו', וכמו שספרם בסש"ב⁷⁵ שהם ז' מדות — בזה שייך טומאה ורע שמרומזים בדם נדה, ולכן הוא ז' ימים (כנגד ז' המדות).

ויש להוסיף בהשייכות לטומאה ורע למדות דוקא (שמספרם ז') — כי יצה"ר (הגורם הטומאה ורע) נקרא זקן וכסיל⁷⁶, בלא מוחין, אבל (הוא בכל התוקף) במדות בטבע, ועד שפעולת היצה"ר בענין המדות ישנה גם בדרגות נעלות, שגם אהבה ויראה של צדיק גמור ה"ז יש מי שאוהב וכו' (כנ"ל ס"ו).

ט. והנה, כל זה (שדם נדות, המורה על הטומאה ורע, הוא רק בז' מדות) הוא מצד הטבע אחר חטא עה"ד.

אבל מי שעות דרכו ועקם שכלו ומהפכים חושך לאור — שעליהם נאמר⁷⁷ "חכמים המה להרע" (שהחכמה עצמה מנוצלת כדי להרע) — אפ"ל שמטמא גם מוחו ושכלו (אף שמצד הטבע, גם לאחר חטא עה"ד, שייכת הטומאה ורע אך ורק במדות), אלא, שזהו בעון עצמו, חולי, ולא דרך הטבע. וזהו ענין הזיבה — הוספה בהטומאה יותר מכפי המוכרח בדרך הטבע, ענין של חולי, שהוא בעון עצמו (וכדלקמן).

וזהו שאמרו (במסכת נדה⁷⁸) נדה בת יום א' אפילו ("תנוקת בת יום אחד מטמאה בנדה") — כי זהו דבר שבטבע,

בלא עת נדתה".

(72) סוטה ג, א ("אין אדם עובר עבירה וכו'").

(73) ואתחנן ד, לה.

(74) נצבים ל, יט.

(75) ראה תניא פ"ג: "שבע כפולות .. שבעת ימי הבנין חסד גבורה תפארת כו', וכך בנפש האדם .. המדות הן אהבת ה' ופחדו ויראתו ולפארו וכו'". ובפ"ו: "שבע מדות רעות .. חושק ואוהב .. מתקעס ומתקצף .. וכן בהתפארות ושאר מדות" (וראה גם שם אגה"ק סט"ו (קכב, א ואילך)).

(76) פרש"י קהלת ד, יג.

(77) ירמ' ד, כב.

(78) פ"ה מ"ב — דף מג, סע"ב.

— ורק אם גוף קדוש הוא, שהיא בת ישראל, וכידוע מש"כ בספרים שאין הקליפה מתגרית ומתדבקת אלא בקדושה [לענין מי רגלים של קטן⁷⁹. לעיין תחלת שו"ע אדה"ז⁸⁰. אין עכו"ם מטמאין וכו'⁸¹. כל הגדול מחברו וכו'⁸²], לפי שהקליפה רצה אחר מקום יניקה — ולכן רק הרואה דם מן המקור טמאה (כדאיתא בנדה⁸³)? — הרי טבעה של בת ישראל (שגופה קדוש, שלכן מתגרית ומתדבקת בה הקליפה, שרצה אחר מקום יניקה), אחרי עה"ד, שיהי' אצלה רתיחת הדמים, אלא שצריך אח"כ טבילה, אותיות הביטל (כנ"ל ס"ז) —

וכיון שזהו דבר שבטבע, לכן גם בת יום א' (כפי שהיא מצד טבע ברייתה) טמאה נדה;

משא"כ מה שעיווה בעצמו — ענין הזיבה, שאינו דרך הטבע, אלא חולי, שבא ממה שעיווה בעצמו — זהו אפשרי (לא בהיותה בת יום א', אלא) רק בהיותה בת י' ימים ("בת י' ימים מטמאה בזיבה"⁷⁸), כשנגמר ציור נפשו, עכ"פ כחות הפנימים, שהם י', רק אז ישנה האפשרות לעוות בעצמו כו'.

(79) צ"ע הכוונה.

(80) ראה שו"ע או"ח מהדו"ת ס"ד ס"ב: "צריך לזוהר מאד שלא ליגע קודם נטילה בשום מאכל או משקה שלא לטמאם .. אבל לנגיעת הנכרים אין לחוש, כי רוח טומאה זו אינה מתאווה לשרות אלא בכלי של קדש, במקום קדושה שנסתלקה משם, שהם גופות ישראל כשהם ישינים ונשמתם הקדושה מסתלקה מגופם כו'" (ושם: "ומטעם זה נהגו להקל בנגיעת הקטנים שלא הגיעו לחינוך, לפי שגמר ועיקר כניסת נפש זו הקדושה באדם הוא ב"ג שנים כו'", אלא שמסיק ש"תחלת כניסת נפש זו הקדושה היא .. גם במצות מילה, ולכן הנוהר מנגיעת הקטן מיום המילה ואילך קדוש יאמר לו").

(81) ראה רמב"ם הל' טומאת מת פ"א הי"ג: "אין העכו"ם מטמא באוהל .. וכן העכו"ם אינו נעשה טמא מת .. ולא בטומאת המת בלבד אלא בכל הטומאות כולן כו'". וראה אוה"ח ר"פ חוקת: "אדם מישראל שמת, להיותו מלא קדושה .. בצאת הנפש ונתרוקן הגוף יתקבצו הקליפות .. שהם כחות הטומאה התאבים תמיד להדבק בקדושה .. משא"כ אשר לא מזרע ישראל, להיותו מושלל מהקדושה אין כ"כ התקבצות הטומאה כו'", עיי"ש בארוכה.

(82) ראה סוכה נב, סע"א: "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו" (ושם לפנ"ז: "שמניח יצה"ר) אוה"ע ומתגרה בשונאיהן של ישראל .. ובתלמידי חכמים יותר מכולם").

(83) ראה נדה מא, ב: "מנין שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה, שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה, מלמד כו'" (ושם יז, ב — במשנה: "נמצא בפרודור ספקו טמא לפי שחזקתו מן המקור"). וראה רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ה ה"ב.ה. טושו"ע ואדה"ז יו"ד ר"ס קפג ובנ"כ.

ורוצה רבינו לומר (אלא שמסתפק בזה בציינו סימן שאלה) שבדין זה שטומאת נדה אינה אלא בדם הבא מן המקור, מרומז, שרצונה של הקליפה (דם טמא) לקבל יניקה מן המקור — קדושה.

י. וזהו ג"כ רמז הענין שנדה וזיבה חלוקים בדיניהם:

(א) ימי זיבה הם לאחר ימי נדה⁸⁴ [לעיין בדין זה] — כי, גם זה שיחטא האדם (ענין הזיבה, שהאדם מעוות בעצמו) אפשרי רק בסבת החטא הא', חטא עה"ד, הנרמז בענין דם נדות.

(ב) וימי זיבה הם לא ז' כנדה — שטומאת נדה (מצד הטבע) זהו רק במדות וכנ"ל (ס"ח) — כי אם יא', כי, כשהאדם מעוות דרכו, יכול לטמא (לא רק המדות, ז', אלא) גם המוחין (י') ח"ו, עד שרשעים אין המוח שליט על לבם (כדאיתא בסש"ב⁸⁵) וכו', ועד שגם יום יא', שמורה על כח הרצון שלמעלה מהשכל, אפשר שיטמאו ח"ו. וכידוע⁸⁶ דמקיף זה דבכואה (כח הרצון שלמעלה מהשכל, י"א) יש (גם) להם — ללעו"ז (כדאיתא בגטיין⁸⁷), אף שכבואה דבכואה אין להם.

(ג) ולכן דוקא זבה מחויבת בקרבן ולא נדה⁸⁸ — כי, רק זבה בא בעיות דרכו, ועל זה חייבים קרבן, אבל נדה הוא בדרך הטבע, ולכן אין על זה חיוב קרבן. — לעיין במבוא להל' נדה לאדה"ז⁸⁹. ובפי' הרמב"ן ויקרא טו' יא'⁹⁰ הקל הכתוב בזוב האשה בעת נדתה

(84) ראה רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ו ה"ד-ה: "כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן הן הנקראין ימי נדתה .. מפני שהן ראויין לנדה .. וכל אחד עשר יום שאחר השבעה הן הנקראין ימי זיבתה .. מפני שהם ראויין לזיבה". וראה מבוא להל' נדה לאדה"ז: "י"א יום שלאחר ז' ימי נדתה נקראים בלא עת נדתה ואח"כ חוזרת לעת נדתה".

(85) פ"ז. — ושם: "המוח שליט בטבעו ותולדתו על חלל השמאלי שכלב .. אם לא מי שהוא רשע באמת, כמארו"ל שהרשעים הם ברשות לבם ואין לבם ברשותם כלל".

ומבאר רבינו, שהעדר שליטת המוח על הלב ברשעים הוא חסרון (לא רק בהלב, שנעשה חומרי כו', אלא גם) בהמוח, שנטמא כו' (ולהעיר מתניא פכ"ט: "שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כל כך למשול על חומריות שבגוף").

(86) ראה לקו"ת תצא לז, ד: "יש מקיף גם בזלעו"ז, כי בכואה דבכואה לית להו, אבל בכואה לחודא אית להו .. שבקדושה יש ב' מקיפים .. מקיף ומקיף דמקיף, והם בחי' חי' יחידה .. ובקליפה אין להם בחי' בכואה דבכואה שהוא בחי' המקיף למקיף .. יחידה .. אין לה לעומת זה בקליפות, אבל בחי' בכואה לחודא היינו מקיף א' יש להם .. בחי' הרצון שלמעלה מהשכל שהוא עומק ההתקשרות בהבלי העולם כו'".

(87) טו, א. וש"נ.

(88) ראה רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ו ה"ח. מבוא להל' נדה לאדה"ז.

(89) ענין זה — רשם רבינו בין השיטיין, ואולי קאי על כללות הענין, כל פרטי החילוקים שבין נדה לזיבה.

(90) "הקל הכתוב בזוב האשה בעת נדתה ולא חייב בה קרבן, בעבור שהוא בטבעה, ולא נתרפאת מחולי .. הנשים בטבען לא תהי' בהן יותר משבעה, זולתי בהיות בהן שפע יתר בחולי, אבל כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת הידוע לה, או שתוסיף על העת ויזוב דמה ימים

וכו' בהתרפאותה וכו' — עיין בספורנו שם פ' יט'⁹¹.

(ד) ולכן בנדה אין צריך שיהיו הימים נקיים⁹² — כי, כיון שזהו מלמעלה (בדרך הטבע), הרי אפשר מצד התורה⁹³ שתיכף ומיד — אף שעד עתה היתה שופעת מצד הטבע — תהי' ראוי' לביאה — ובלבד שתבוא במים — לבעלה. משא"כ זבהי (שאין זה ענין הבא מלמעלה, בדרך הטבע, אלא בעיוות הדרך כו') — שצריכה ז' נקיים דוקא, הכנה.

יא. והנה, ביא' יום אלו (ימי זיבה) גופא ישנם חלוקים, כי, בתשעת הימים הראשונים — אם ראתה ג' ימים רצופים ה"ה זבה גדולה וצריכה לספור ז' נקיים, ואם ראתה יום א' (או ב' ימים), שומרת יום כנגד יום, יום טהור כנגד היום הטמא; ראתה ביום הי"א — אינה צריכה שימור

(ב) זיבה. "כשהיסוד מזדוג במל' נק' כאיש גבורתו .. משא"כ עכשיו נק' אבר מת .. אך ע"י שנגע בכף ירכו ונשה ממקומו אזי אתדבק' באתרהא קליפה אחרא והו"ע מ"ש ושפחה כי תירש .. יניקת השפחה הנ"ל מן היסוד י"ל שאינו מעצמיות הטפה ח"ו כ"א ע"ד .. הפרת הברית תשש כח היסוד וכמ"ש צור ילדך תשי כו' וכשתשש אז יצאו נצוצי קדושה של המותרות כו' ע"ש ואפ"ל שזהו"ע טומאת זב שהזיבה באה מאבר מת וכ"מ במאו"א .. ענין ג"ה .. שהקלפות יונקים מהיסוד ע"ד טומאת זיבה .. הוא תכלית הטומאה (אוה"ת וישלח רמו:). ונסיים בדבר טוב⁹⁴.

רבים אחרי השבעה ההם, הנה הוא חולי .. והצריך אותה קרבן בהתרפאותה כו".
 (91) וז"ל: "לימד דיני הנדה והזבה, והטעין את הזבה קרבן חטאת ועולה, ובזה העיד כי לא יקרה זה זולתי להעיד אונן על מרי קדם בפועל ובמחשבה, כי הוא אמנם הרבות העונש שענש את חוה על פעולתה ומחשבתה, שנכלל באמרו הרבה ארבה עצבונך, ובכך ראוי שתספור ז' נקיים, עד יערה עלי' רוח תשובה וטהרה, ואז תטבול ותכופר בחטאת על פעולת הרע ועל המחשבה". — אלא, שמפשטות לשונו משמע שענין הזיבה הוא בגלל חטא עה"ד, אא"כ נפרש דבריו שהאפשריות לענין הזיבה היא מחטא עה"ד, שעל ידו נעשה דם נדות, ורק לאח"ז יכול להיות גם ענין הזיבה (ואולי זוהי כוונת רבינו במ"ש "עיין בספורנו").

(92) ראה מבוא להל' נדה הנ"ל: "הרואה בעת נדתה, בין שלא ראתה אלא טפה א' בין שהיתה שופעת כל שבעה ופסקה בסוף יום השביעי, טובלת לערב שהוא ליל שמיני ומשמשות".

(93) ראה שם: "וכל זה מדין תורה .. אבל בנות ישראל הן החמירו על עצמן, שאפי' ראתה יום א' טפה א' .. סופרת ז' נקיים".

(94) הערה זו מופיעה בכת"ק בסוף כל הענין, ולכן הוסיף בה — בעפרון, וכנראה לאחר זמן — ונסיים בדבר טוב.

(לדעת ב"ה); וראתה ביום העשירי — פליגי ר"י ור"ל אי בעי שימור אם לאו.

וע"פ האמור לעיל יש לומר ההסברה בזה — דהנה:

במדות האדם (ז'), פשיטא שאפשר להיות טומאה, ח"ו, וכמו שמתפללין בכל יום "וחננו מאתך חכמה בינה ודעת", כיון שע"י המוחין (חב"ד) דוקא (שהם המראים להאדם האמת כמו שהוא) לא יבוא לידי חטא וטומאה ח"ו (כנ"ל ס"ח), משא"כ מצד המדות כשלעצמם, ו(כנ"ל שה) יצה"ר נקרא מלך זקן וכסיל, בלא מוחין. ולא רק במדות עצמם שייכת טומאה, אלא גם בחלק השכל השייך אל המדות ולפעולות האדם, מחשבה דיבור ומעשה שלו, שהוא כח המפרט ומבאר כל שכל ופועל עד שמביאו לה"בכך" ופועל ממש (בינה ודעת, שיחד עם ז' המדות הם ט'), שייך ג"כ כל זה.

בכח המסנ"פ ורצון שלמעלה מהשכל שבכל איש ישראל (י"א) — פשיטא שבזה אי אפשר שיהי' ענין של טומאה ח"ו בתחלה, כי אם רק אם האדם ממשיך על עצמו, רחמנא ליצלן, ומשקיע את עצמו בתאות עוה"ז, ונמשך אחרי הגשמיות ביותר. ורק אח"ז (אחרי שממשיך על עצמו וכו') — כשכבר ראתה דם מקודם לזה (בתשיעי ועשירי) — אזי אפשר שיטמא גם ביא' (כיון שראתה ג' ימים רצופים, ונעשית זבה גדולה), ומתחייב קרבן אח"כ.

אבל בראית והתאמתות עין השכל — בא דעם אפלייג ואָס אין שכל — בזה פליגי ר"י ור"ל: "רבי יוחנן אמר עשירי כתשיעי, מה תשיעי בעי שימור אף עשירי בעי שימור, ר"ל אמר עשירי כאחד עשר, מה אחד עשר לא בעי שימור אף עשירי לא בעי שימור", כי: בכל הט' ימים, שהם ז' מדות, ובינה ודעת (חלק השכל השייך אל המדות), שבהם שייך טומאה — פשיטא שצריך שמור. יום יא', רצון אמונה, שבזה לא שייך טומאה (אם רק אינו עושה פעולה והשתדלות תירה להמשיך על עצמו כו') — פשיטא שאין צריך שמור. אבל עשירי, דער אפלייג אין שכל בא אַ אידען, הנה:

ר"י — שעליו נאמר — בעובדא דהריחה אמו ביוהכ"פ

(ג) ר"י⁹⁵ — מארי דתלמודא דמערבא, אור ישר. ר"ל — מקשה

(95) בהערה זו מוסיף רבינו על המבואר בפנים בטעם פלוגתת ר"י ור"ל (אם עשירי צריך שימור אם לאו) שר"י הוא במדרגת צדיק גמור ור"ל בעל תשובה — שהחילוק ביניהם מתבטא

(כדאיתא ביומא⁹⁷) "בטרם אצרך וגו'", במדריגת צדיק גמור, ועד שאמרו עליו "לית דין בר נש"⁹⁸ — הנה הוא אומר שכאשר נרגש איזה רתיחה וקפידה (דם), אף שהוא (הרתיחה והקפידה) בקדושה, כמו הכעס על העוברים על רצונו של מקום (כנ"ל ס"ז), בכל זאת גם רתיחה וקפידה כזו אי אפשר להיות שם, כי הרי בבטן ידעתך וגו', ואין שם כל מ"מ ושרש לרתיחת הדמים כזו, שגם שמץ מזה אין צריך להיות. ובדרגא זו — כשנרגש איזה רתיחה וקפידה, ה"ז ענין של טומאה.

אבל ר"ל: (שבניגוד לר"י שהי' במדריגת צדיק גמור, הרי הוא) בדרגת בעלי תשובה דמשכין בחילא יתיר⁹⁹ דוקא, וכפי שמצינו שהי' ריש לסטין (ב"מ פד¹⁰⁰), ובתוד"ה אי שם שמתחלה ידע הרבה¹⁰¹ ואח"כ וכו'), ואח"כ (חזרו) קיבל עליו עול תורה, בעל תשובה — הנה הוא אומר "עשירי כאחד עשר מה אחד עשר לא בעי שימור אף עשירי לא בעי שימור", שלא בעי שימור מרתיחה וקפידה, כי, בעל תשובה צריך להקפיד (קפידה ורתיחה) על ענינים בלתי רצויים, ונצרך להגבלה יתרה שלא יבוא להכשל בהם¹⁰².

כ"ד קושיות (כדאיתא בב"מ⁹⁶).

גם בשיטת לימודם: ר"י הוא מארי דתלמודא דמערבא (ראה הקדמת הרמב"ם לספר היד), אור ישר (דרך הלימוד דתלמוד ירושלמי), משא"כ ר"ל שדרך לימודו בריבוי קושיות (ראה הערה הבאה), בירורו ההעלם והסתור כו' (ראה גם רשימות חוברת ז' ע' 8-9, ובהנסמן שם).

96 פד, א (המצויין בפנים הרשימה). — ושם (מדברי ר"י): "בר לקישא, כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא כו'".

97 פב, ב. — ושם (ובפרש"י): "ההוא עוברה דארחא (שהריחה, ויום הכפורים הי'), אתו לקמי' דרבי, אמר להו זילו לחושו לה (באזנה) דיומא דכיפורי הוא (אולי תוכל להתאפק), לחושו לה ואילחישא (קיבלה את הלחישה שפסק העובר מתאוותו), קרי עלי' בטרם אצרך בבטן ידעתך וגו' (ירמי' א, ה), נפק מינה רבי יוחנן".

98 שבת קיב, ב (וש"נ): "קרי עלי' (על ר' יוחנן) לית דין בר נש" (אלא מלאך — פרש"י).

99 ראה זח"א קכט, ב: "אינון (בעלי תשובה) משכי עלייהו ברעותא דלבא יתיר ובחילא סגיא כו'".

100 ושם ובפרש"י: "א"ל (ר"י לר"ל) לסטאה בלסטיותי' ידע (לפי שהיית לסטים אתה בקי באותן כלי אומנות ליסטיות), א"ל (ר"ל לר"י) ומאי אהנת לי, התם רבי קרו לי (רבן של לסטים וראש להן הייתי) הכא וכו'".

101 "אלא שפרק עול תורה ונעשה עם הארץ ועסק בלסטיות". — ואולי כוונת רבינו שעפ"ז גדלה יותר מעלת התשובה שלו, דאף ש"שנה ופירש" שהוא "יותר מכולן" (פסחים מט, ב), מ"מ, חזרו בו ונעשה בעל תשובה.

102 ראה גם לקו"ת ואתחנן ט, ד.

ולהעיר, שאצל בעל תשובה — זדונות נעשו כזכיות¹⁰³, יש גם דבר חריף בקדושה, דבר בלתי־רצוי שנתהפך לטוב, ודוגמתו בנדו"ד, שמנצל ענין הקפידא ורתיחה להתרחק מן הרע כו', משא"כ אצל צדיק גמור, שכל עבודתו היא בקדושה (ולא שייך אצלו העילוי דזדונות נעשו כזכיות, דבר חריף) — לא צריך להיות אפילו שמץ של רתיחה וקפידא (וראה בסש"ב¹⁰⁴ בענין מטעמים כאשר אהבתי).

יב. ועפ"ז יש לבאר גם מ"ש בסיום המסכת — "א"ל רב שמעי' לר' אבא אימא ביממא תהוי זבה בליליא תהוי נדה וכו'":

יום ולילה — ענינם אור וחושך, כמ"ש¹⁰⁵ "ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה".

והענין בזה — שהאור מראה כל דבר כמו שהוא ולאמיתתו, וכמ"ש⁷³ "אתה הראית לדעת כי ד' וגו'", ואמרו חז"ל¹⁰⁶ "איזהו חכם הרואה וכו'", שרואה כל דבר הנולד מאין ליש ע"י דבר ד' המהוו ומקיימו¹⁰⁷. ומהיכן הוא האור¹⁰⁸, הוא כמרז"ל¹⁰⁹ "עד שבא אברהם אבינו ע"ה הי' העולם משתמש באפלה וכו' הה"ד¹¹⁰ מי העיר ממזרח צדק וגו', אל תקרא העיר אלא האיר", האיר באלף ולא בעין — ע"ד האמור לעיל (ס"ד) שכללות העבודה היא לעשות "כתנות אור", באלף, מ"כתנות עור" בעין. וכל זה — ביום, משא"כ בלילה, חושך.

ועפ"ז יש לבאר הא דמקשה רב שמעי' "אימא ביממא תהוי זבה בליליא תהוי נדה" — שלכאורה, בשלמא אם ראה ביממא, בשעה שאור השמש, "שמש ומגן וגו'"¹¹¹ ("הוי' אלקים", "שמש הוי'") צריך

(103) יומא פו, ב.

(104) פכ"ז. — ושם: "וז"ש הכתוב (תולדות כז, ד) ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי, מטעמים לשון רבים, שני מיני נחת רוח .. וכמו שבמטעמים גשמיים ד"מ יש שני מיני מעדנים, אחד ממאכלים ערבים ומתוקים, והשני מדברים חריפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש".

(105) בראשית א, ה.

(106) תמיד לב, א.

(107) תניא פמ"ג (סא, ב).

(108) ע"ד לשון חז"ל (ב"ר פ"ג, ד) "מהיכן נבראת האורה".

(109) ב"ר פ"ב, ג.

(110) ישעי' מא, ב.

(111) תהלים פד, יב. וראה לקו"ש ח"ח ע' 310. וש"נ.

להאיר בנפשו, ובכל זאת מחטיא נפשו ובשרו — ה"ז עיות דרכו, שמעוות בעצמו ובא לטמא¹¹², ולכן ה"ז זכה;

אבל בליליא, שאז הקליפות מושלים¹¹³, וחושך יכסה ארץ¹¹⁴, שבלילה צריך שמירה וכו'¹¹⁵, ואז זמן גניבה וגזילה, שאין לך גזלן גדול יותר מיצה"ר (ב"ר פנ"ד¹¹⁶ ?), וכמו שנאמר¹¹⁷ תשת חושך וגו' ורק כשתזרח השמש וגו' — אין זה נחשב לעיוות דרכו (שמעוות בעצמו), זכה, אלא מצב שהוא בדרך הטבע, נדה.

ובפרטיות יותר:

בשלמא בזמן ביהמ"ק, שאז הי' מעמד ומצב של אור, "ימא" — גלוי אלקות וכו', "שלש פעמים בשנה יראה וכו'"¹¹⁸, וכשם שבא ליראות וכו' (כך בא לראות)¹¹⁹, וכמו "עשרה ניסים שנעשו לאבותינו וכו'"¹²⁰, וכמ"ש¹²¹ "ולא יחמוד איש וגו'" [שבזה מתבטא הענין ד"בא (לביהמ"ק) לראות" (גילוי אלקות ע"י הנסים)], ובכל זאת (למרות מעמד ומצב נעלה זה) ראתה דם — ה"ז זכה, וצריכה להביא קרבן;

אבל בזמן הגלות, ש"אותותינו לא ראינו וגו'"¹²², וגברו ההסתרים וכו' — מעמד ומצב של חושך, "ליליא" — מה פשעו וכו' (שבזמן של העלם והסתר ה"ה במצב ירוד שבא לידי חטא), ובמילא —

(112) כלשון חז"ל (שבת קד, א. וש"נ) "בא ליטמא כו".

(113) ראה פע"ח שער מנחה ומעריב פ"א-ב. ועוד.

(114) לשון הכתוב — ישעי' ס, ב.

(115) ראה חולין צא, סע"א ובפרש"י ותוס' שם.

(116) פיסקא א'. — ושם (בהמשך להמדובר אודות היצה"ר): "וכי יש גולן גדול מזה"

(שנוטל גוזל) נשמתו של אדם — פרש"י ומ"כ.

(117) תהלים קד, כ-כב ("תשת חושך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער גו' תזרח השמש

יאספון וגו'").

(118) "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל (את) פני האדון ה'" (משפטים כג, יז. תשא

לד, כג).

(119) ריש חגיגה.

(120) אבות פ"ה מ"ה.

(121) תשא שם, כד "ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני ה' אלקיך גו'").

וראה ירושלמי פאה פ"ג ה"ז (הובא ביל"ש עה"פ רמז תד) — מעשי נסים שאירעו בבתיהם של בניי בעת עלייתם לרגל.

(122) תהלים עד, ט (ובפרש"י: "אותותינו שהבטחחנו ביד נביאך אין אנו רואים אותם

בימים רבים שאנו בגולה").

מקשה ר"ש — כשראתה בלילה, אין זה אלא נדה, דרך הטבע וכו' (ולא זבה, שבעצמו עיוות דרכו, כמו אצל הרואה ביום).

והמקשה הוא ר' שמעי' — כי, ענינו של ר' שמעי' — כמרומז בשמו — מלשון "שמוע תשמעו", הבנה, שכל וכו'¹²³, ולכן הוא המקשה "אימא ביממא תהוי זבה בליליא תהוי נדה" — שאלה שיש לה מקום מצד סברת השכל, כדלקמן.

אבל ר' אבא (המתרץ) "א"ל עליך אמר קרא וכו'"¹²⁴ — כי, רק עפ"י סברא ובינה, תורה שבע"פ שעיקרה הבנה והשגה¹²⁵, אפ"ל כן (סברת ר"ש שרק "ביממא תהוי זבה" אבל "בליליא תהוי נדה"),

ד) להעיר, שאין הצדוקין מודים דגם בלילי' הוי זבה (כדאיתא בהוריות¹²⁶). כי:

הצדוקין אין מודים בנסוך המים, שענינו חכמה, ביטול, מים — דברי סופרים שלמעלה מדברי תורה — כי אם רק נסוך היין (כדאיתא בסוכה¹²⁷), שענינו הבנה והשגה שכל¹²⁸.

ולהעיר, שהתחלת ענין הצדוקים (שפירשו מן התורה) הוא מזה שדמו שאין שכו, וערערו על ענין המסירת נפש שלמעלה מהשכל (כדאיתא באדר"נ¹²⁹), וזהו שאמרו אין עולם אלא אחד¹³⁰.

(123) ראה תו"א משפטים עה, א.

(124) "א"ל עלך אמר קרא על נדתה, סמוך לנדתה, סמוך לנדתה אימת הוי בליליא, וקא קרי לה זבה".

(125) שלכן "אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל" (הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ).

(126) ד, סע"א. — ושם: "דאמרי (הצדוקים) זבה לא הויא אלא ביממי דכתיב כל ימי זובה".

(127) מח, ב (במשנה). — ושם (ובפרש"י): "ולמנסך אומר לו הגבה ירך (שנראה שתתן המים בספל, לפי שהצדוקין אין מודין בניסוך המים), שפעם אחד נסך (צדוקי) אחד (את המים) על גבי רגליו כו'".

(128) ראה לקו"ת דרושי סוכות עט, ד ואילך, בביאור הטעם שניסוך המים אינו מפורש בתושב"כ כמו ניסוך היין — ש"ניסוך היין הוא בחינת בינה, ונסוך המים הוא בחינת חכמה, והוא גבוה מאד נעלה מניסוך היין. . וזהו ערבים עלי דברי סופרים. . שהוא חכמה, ושם הוא שרש תושבע"פ וניסוך המים, יותר מיינה של תורה. . תושב"כ. . בחי' בינה וניסוך היין".

(129) ספ"ה. — ושם: "אנטיגנוס איש סוכו היו לו שני תלמידים שהיו שונים בדבריו ("הווי כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס"). . ואמרו מה ראו אבותינו לומר [דבר זה] אפשר שיעשה פועל מלאכה כל היום ולא יטול שכרו ערבית, אלא אילו היו יודעין אבותינו שיש עולם [אחר] ויש תחיית המתים לא היו אומרים כך. עמדו ופירשו מן התורה, ונפרצו מהם

אבל "עליך" (למעלה מהשגתך) אמר קרא וכו' — שמצד תושב"כ, שהיא למעלה מהשגה, שאין ביכלתינו להבין, ועיקרה רמז וכו' ¹³³ — גם בזמן הגלות, הרי אדרבה, הן הן וכו' (גבורותיו כו' נוראותיו, שאלמלא כו' היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות) ¹³⁴, כבשה אחת וכו' ¹³⁵ (העומדת בין שבעים זאבים, וגדול הרועה (הקב"ה) שמצילה ושומרה), ולכן גם אז ראית הדם אין זה בטבע אלא בפעולת האדם, והוי זבה ¹³⁶.

וכיון ששיטת הצדוקים היא שצ"ל רק בינה, הבנה והשגה, ולא חכמה, ביטול שלמעלה מהבנה והשגה, לכן, מסקנתם — מצד השכל — שאין זיבה אלא ביממא, כי, אם הוא במעמד ומצב דלילה, אינו אשם (כמבואר בפנים).

ובא התירוץ על זה: "עליך אמר קרא" — "עליך" דייקא, למעלה מהשגתך, דקאי על דברי סופרים שערבים עלי ¹³¹ (בניגוד לשיטת הצדוקים שאינם מודים בדברי סופרים), עלי דוקא ¹³², להיותם למעלה מהשגה דבינה, למעלה מהשכל. ומצד בחי' זו, הרי גם אם הוא במעמד ומצב דלילה, ה"ז באשמתו, ולכן הוי זבה.

שתי פרצות צדוקין ובייתוסין .. צדוקים אומרים מסורת הוא ביד פרושים שהן מצערין עצמן בעוה"ז ובעוה"ב אין להם כלום".

ולכאורה כוונת רבינו, שזה שפירשו מן התורה בגלל שדימו שאין שכר (התחלת ענין הצדוקים), הוא ערעור על ענין המסירת נפש שלמעלה מהשכל, שכן, ע"פ שכל יש מקום רק לעבודה שיש עלי' תשלום שכר, ולא על עבודה שאין עלי' תשלום שכר ("מצערין עצמן (ו)אין להם כלום"), שעבודה כזו היא בבחינת מס"נ.

130) ראה ברכות נד, א (במשנה): "משקלקלו הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד כו'". וראה גם אדר"ג שם: "אילו היו יודעין אבותינו שיש עולם [אחר] כו'".

131) ע"ז לה, א ובפרש"י.

132) ראה גם תו"א שמות נב, סע"ד ואילך.

133) שלכן "אע"פ שאינו מבין אפי' פירוש המלות מפני שהוא ע"ה ה"ז מקיים מצות ולמדתם" (הל' ת"ת שם).

134) ראה יומא סט, ב — ע"פ גירסת היל"ש נחמי' רמז תתרעא.

ומבאר רבינו — דבר חידוש לכאורה — שגם מצד גבורותיו, ענין של העלם והסתר כו', מושלל הענין דראיית הדם מצד הטבע, ואינו אלא מצד פעולת האדם.

135) תנחומא תולדות ה. אסת"ר פ"י, יא. וראה פס"ר פ"ט.

136) וראה אגרות-קודש שבהערה 1 — ביאור המשך וסיום דברי ר' אבא: "על נדתה סמוך לנדתה (כל יציאת דם לחזקתו*, איזה שתהי', אפשרית רק מפני הסמיכות) (וכתוצאה מהחטא

יג. והנה, כל העירכוב הזה של טוב ורע באדם ובעולם, אינו אלא עתה בעוה"ז, שאין זה עולם ברור, וטוב ורע מעורבים וכו', וממילא בא לדם נדה, שזה נותן מקום לדם זיבה ג"כ, שכל זה נעשה ע"י שבא נחש על חוה וכו' (והטיל בה) זוהמא, בגימט' נדה¹³⁷. אבל עוה"ב שהוא עולם ברור (ב"ב י:), אין בו תערובת טוב ורע, ולע"ל לא יהי' מקום לכ"ז (נדה ועאכו"כ זיבה). וזהו שארז"ל (מ' שוח"ט¹³⁸ ע"פ ד' מתיר אסורים) שיתיר לע"ל אסור נדה — שכיון שהרע מובדל, הרי גם אם יראה דם וכו', אין על זה דין נדה.

וכל תכלית עבודתינו עתה (כשישנו עירוב טוב ורע, נדה ועד לזיבה) — להפך חשך לאור ולהסיר ההעלמות וכו', שע"ז פועלים שגם עתה לא יהי' מעמד ומצב של זיבה ונדה, שלילת ענין החטא כו'. ובהעבודה שעל ידה פועלים זאת — ישנם ג' קוין: תורה ומצוות ותפלה¹³⁹. ומהחילוקים שביניהם:

תפלה — ענינה העלאה¹⁴⁰, שהאדם מתעלה ומתדבק בקונו, ומרומז גם ב"תפלה" — מלשון "תופל כלי חרס"¹⁴¹: "חרס" (שנעשה מעפר) — קאי על האדם שנאמר בו¹⁴² "כי עפר אתה וגו'", ומשול "כחרס הנשבר"¹⁴³, ועושה מזה "כלי" (כלי חרס) — כלי לאלקות, ע"י "תופל", שענינו חבור וכו'.

הראשון, שפעל בטבע והטיל בה זוהמא (דנדתה), סמוך לנדתה אימת הוי בליילא (הסמיכות והתוצאה מנדתה — לילה, הסתר האור דשמש הוי) וקא קרי לה (תושב"כ מקרא, שקורא להקב"ה) זבה (שאינן זה מוכרח כי אם חולי, כי הקב"ה עוזרו, וביחוד ע"י בחי' החכמה שבנפש**), ענין המסנ"פ (ראה תניא ספכ"ה) שישנו בכאו"א, שגם בלילה לא יכבה נרו, נר ה' נשמת אדם, וה' יגי' חשכו). עכ"ל.

(137) ערה"כ ערך זוהמא.

(138) מדרש שוחר טוב (מדרש תהלים — קמו [דן]) על פסוק ה' מתיר אסורים (תהלים קמו, ז). — ושם: "אין איסור גדול מן הנדה כו' ולע"ל הוא מתיר כו'".

(139) ראה אבות פ"א מ"ב: "על שלשה דברים העולם עומד על התורה על העבודה (תפלה) — רבינו יונה) ועל גמילות חסדים" (כללות המצוות — ראה תניא פל"ז).

(140) ראה תו"א בראשית ג, ב. מקץ לח, ג. ובכ"מ.

(141) ראה תו"א ר"פ תרומה (עט, סע"ד): "תפלה הוא ל' חבור .. ובלשון המשנה (כלים

פ"ג מ"ה) התופל כלי חרס, שמתחברים במקורם כו'".

(142) בראשית ג, יט.

(143) נוסח התפלה דימים נוראים.

וכמ"ש¹⁴⁴ "ובו תדבקון" (דביקות בקונו). וזהו גם שתפלה היא "חיי שעה"¹⁴⁵ — "שעה" (גם) מלשון הפנה¹⁴⁶, "א קער", ער קערט זיך אפ מהעולם להקב"ה (העלאה).

אבל תורה ומצוות הם "חיי עולם"¹⁴⁷, היינו, המשכה בעולם (ולא העלאה)¹⁴⁰.

וזהו שמסיים (הש"ס) ענין דין נדה [המתחיל מחטא עה"ד, שמאז התחילה העבודה דזמן הזה להפך חושך לאור ולהסיר ההעלמות וכו', ע"י העבודה בג' הקוין תומ"צ ותפלה, כנ"ל] בהמאמר "תנא דבי אליהו וכו'" — כיון שבמאמר זה מייעץ אליהו הנביא הדרך המיוחדת (בכללות העבודה דג' הקוין גופא) כיצד להתגבר ולבטל הענין הבלתי־רצוי דדם נדה — "השונה הלכות בכל יום", שעי"ז "מובטח לו" שגם בעוה"ז יהי במעמד ומצב ד"בן עולם הבא" שאין בו דין נדה, כדלקמן.

יד. ובהקדמה — דהנה בבאר שבע¹⁴⁸ כתב שזהו (בעל המאמר ד"תנא דבי אליהו") תנא ולא אלי' הנביא. אבל בשה"ג לחיד"א¹⁴⁹ דחה דבריו, וכבר מובא במפרשי הש"ס¹⁵⁰ באריכות, וגם ההוכחה מתוס' שבת יג: וכו' — שמזה משמע שהוא אליהו הנביא.

144) פ' ראה יג, ה. — וקאי (במיוחד) על תפלה שענינה התדבקות בקונו (ראה אוה"ת עה"פ — ע' תרפה. תרצד. ועוד).

145) ראה שבת י"ד, א (ובפרש"י): "רבא חזי" לרב המנונא דקא מאריך בצלותי, אמר, מניחין חיי עולם (תורה) ועוסקין בחיי שעה" (תפלה).

146) ראה לקו"ת דרושי ר"ה סג, ד.

147) שבת שם (בנוגע לתורה).

148) בתוספותיו לסנהדרין פ' חלק דף צ"ב, וז"ל: "תנא דבי אליהו, אל תטעה לחשוב שזה אליהו הוא אליהו הנביא, אלא הוא התנא הרשום בהקדמת זרעים להרמב"ם אצל חוני המעגל סוף פ"ז וכו'".

149) מערכת ספרים אות ס' (סדר אליהו רבא וזוטא). — ושם: "מה שהזכיר הרמב"ם בהקדמתו הוא אליהועיני בן הקף, והוא שם אחד, אליהועיני, ולאו אליהו לחוד ועיני בן הקף לחוד כו'", ומסיק, ש"הדבר ברור מאד דתנא דבי אליהו הוא אליהו הנביא זכור לטוב, והוא מאי דתני אליהו לרב ענן סדר אליהו רבא וסדר אליהו זוטא כדאמרין בכתובות דף ק"ו, ומציין, ש"תנא דבי אליהו כל השונה הלכות, דעל זה דיבר הרב ב"ש בתשובה, הוא בסדר אליהו זוטא פ"א".

150) ראה נמוקי הגרי"ב כאן (סוף נדה): "ומ"ש הבאר שבע .. דתנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא .. הנה בדברי תוס' שבת י"ג ב' ד"ה בימי כו' שכתבו לפי שידע אליהו כו' [בגמרא שם סע"א: "תנא דבי אליהו מעשה כו'", ובתוס' שם: "לפי שידע אליהו שכך הי' המעשה"], משמע שהוא אליהו הנביא, וכן מבואר עוד שם בתוס' מסדר אלי' רבה ע"ש".

והנה אלי' הנביא הי' גופו זך כ"כ עד אשר לא הי' בו כל שמץ ומקום לאחיזה (לטומאה ורע), שלכן גם גופו עלה השמימה¹⁵¹ — שגם על משה רבינו ע"ה לא נאמר עליו כזה¹⁵² [ועייין מאמר הבעש"ט — רשימותי קייץ רצ"ג¹⁵³] — וגם גופו נמצא בעולם ברור, כלעתיד לבוא שיתירו דם נדה.

ולכן, אליהו הנביא הוא המיעץ את הדרך לזה — כיצד לפעול הפרדת הרע מן הטוב, כך, שגם בעוה"ז לא יהי' תוכן הענין דדם נדה. והעצה היא — "כל השונה וכו'":

דהנה, כל דין וענין מתושב"כ, אי אפשר לנו לעמוד על בירורו בלא תושבע"פ, ונמצא, שהפרדת הרע מן הטוב שייכת לתושבע"פ (ואילו תפלה — היא העלאה ולא המשכה בעוה"ז להפריד הרע מן הטוב. ומצות — אף שעל ידם נעשית הפעולה הפרדת הרע מן הטוב — הרי אין בזה חידוש כ"כ כיון שצריך מקודם ברור הדין, ונמצא שכבר נעשה בירור והפרדת הרע מן הטוב ע"י תושבע"פ¹⁵⁴). גם בתושבע"פ עצמה — הרי במשנה וגמרא יש קושיות ופלפולים וכו', במחשכים הושיבני וגו'¹⁵⁵, ואילו גלוי רצון העליון (בירור הדין) הוא רק בהלכות פסוקות — "השונה הלכות" דוקא [ראה באריכות אגה"ק¹⁵⁶ כל השונה וכו'. ולהעיר שהעילוי דהלכות פסוקות מצינו גם קודם התפלה, וגם בקודם (להליכה לדרך, ויעקב¹⁵⁷ הלך לדרכו וכו' בבירור העולם ע"י קיום המצוות בדברים

(151) מלכים-ב, א וברד"ק שם.

(152) ראה גם תו"א שמות מט, ג. מג"א צט, ג. אוה"ת בחוקותי ע' רי. המשך תרס"ו ע' קנח ואילך. סה"מ תש"ח ס"ע 211.

(153) ברשימות הנ"ל (י"ל בעזה"י בפ"ע) מעתיק רבינו מהמשך תער"ב (ח"ג ע' א'רנז): "הבעש"ט ז"ל אמר שביכולתו לעלות השמים כמו אלי' רק שרוצה דורך גיין מ"ש כי עפר אתה ואל עפר תשוב".

(154) כנראה לא מסתפק רבינו בביאור זה — בנוגע למצוות — כיון שסו"ס נעשית פעולת הפרדת הרע מן הטוב (גם ובעיקר) ע"י קיום המצוות, ולכן מציין סימן שאלה.

(155) ראה סנהדרין כד, א: "במחשכים הושיבני (איכה ג, ו) .. זה תלמודה של בבל". וראה שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. ועוד.

(156) ראה תניא אגה"ק סכ"ט (קמח, ב): "תנא דבי' אליהו כל השונה הלכות מובטח לו כו', וצריך להבין .. למה השונה הלכות דוקא .. ולא שאר ד"ת". ומבאר שם (קנ, ב ואילך) ש"רצון העליון ב"ה המלוכש בתרי"ג מצות שבתורה שבכתב הוא מופלא ומכוסה טמיר ונעלם ואינו מתגלה אלא בתורה שבע"פ, כמו מצות תפילין עד"מ כו'", עיי"ש בארוכה.

(157) לשון הכתוב — ויצא לב, ב. וראה המשך וככה תרל"ז רפצ"ו. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 266 ואילך. 367 ואילך. ועוד.

גשמיים שבעולם — שאינו אלא מתוך הלכה פסוקה¹⁵⁸], שזהו (הלכות דוקא) בלי כל העלם ותערובות.

וכיון שבהלכות פסוקות מתגלה רצון העליון ללא העלם ותערובות דקושיות ופלפולים, לכן, "השונה הלכות" דוקא הוא העצה והדרך לבטל התערובות טוב ורע, שזוהי הסיבה לדם נדה, ובהבטל הסיבה (תערובות טו"ר) בטל המסוכב (טומאת דם נדה).

וזה ("השונה הלכות") צ"ל "בכל יום" דוקא — שזה מורה על הקביעות, ולא כחולמים, המורה על זמן הגלות [תו"א¹⁵⁹ היינו כחולמים], כי אז (כשאינו בקביעות, בכל יום) אינו מועיל.

וההסברה בזה (שצ"ל בכל יום דוקא, ואם לאו אינו מועיל) — כמובן מדין רז"ל, דהרי גם עתה תרופה לדם נדה הוא חרדה ויראת שמים, וארז"ל חרדה מסלקת הדמים¹⁶¹ (כדאייתא בנדה¹⁶¹), אבל, כלל נתנו רז"ל¹⁶² שאם זהו פחד פתאום, היינו, שכל היום אינו באופן כזה וכו', ובא בלא הכנה מצדו וכו', שזהו "ביעתותא" (פחד הבא פתאום) — אינה מועלת לסלק הדמים, כי אתדל"ע בלא

(ה) "וחרד לדברי בבחי' הבטול במציאות ע"ד כענין חרדה שמסלקת את הדמים" (לקו"ת ג"פ טז' ע"ב¹⁶⁰).

(158) קודם התפלה — "אין עומדים להתפלל .. אלא מתוך הלכה פסוקה" (ברכות לא, א) וביחס להליכה בדרך — "אל יפטר אדם מחבירו (קודם ההליכה בדרך — ראה פי' הרי"ף לע"י) אלא מתוך דבר הלכה" (ברכות שם). — ואולי הכוונה (גם) ללימוד התורה בעת ההליכה בדרך שאי-אפשר להיות אלא בענין שאינו דורש עיון שקו"ט ופלפול, כהלכה פסוקה (ראה פרטי השקו"ט בזה בלקו"ש ויגש תש"נ, ובהנסמן שם).

(159) ד"ה שיר המעלות בשוב כו' היינו כחולמים (וישב כח, ג). — ושם: "החלום הוא מחבר שני הפכים בנושא א' .. כי בשינה נסתלק מוח השכל המבחיך ולא נשאר רק כח המדמה, וכח המדמה יכול להרכיב ב' ענינים הפכיים .. וכך הענין בגלות, ניצוץ אלקות בנפש האדם שהוא בבחינת שינה והסתלקות המוחין, יכול הוא להרכיב ב' דברים הפכיים, להיות כל היום טרוד במו"מ .. הגם שבתפלה מעורר את האהבה .. אעפ"כ אחר התפלה חולפת ועוברת האהבה כו'". — ובנדו"ד, שענין החלום מורה שהתעוררות האהבה כו' אינה באופן של קביעות (היפך הקביעות ד"בכל יום").

(160) נדפס באוה"ת בראשית (כרך ג') תעז, ב.

(161) לט, א (במשנה). וש"נ ("אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה הרי זו טהורה, שחרדה מסלקת את הדמים").

(162) ראה סוטה כ, ב: "למימרא דביעתותא מרפיא, אין, דכתיב ותתחלחל המלכה מאד .. שפירסה נדה. והא אנן תנן חרדה מסלקת הדמים, פחדא צמית, ביעתותא מרפיא" ("דאגה שאינה באה פתאום אלא דואגת שמא יבואו האויבים להורגה, צומת את המקור מלהוציא דם .. וההיא דנדה אדאגה איתמר .. שחרדה מסלקת את הדמים", משא"כ "ביעתותא, הבאה

אתדל"ת חולפת ועוברת ואין לה קיום וכו'¹⁶³. ורק חרדה — דאגת תמיד כל הימים, שויתי ד' לנגדי תמיד¹⁶⁴ — מסלקת הדמים.

וזהו כל השונה הלכות — גלוי רצון העליון (בלי כל העלם ותערובות) — בכל יום — היינו, שגלוי רצון העליון הוא באופן של קביעות אצלו שנרגש אצלו תמיד ש"מה להלן באימה וכו'"¹⁶⁵, חרדה ויר"ש תמידית — הרי, אף בהיותו בעוה"ז "מובטח לו וכו'" (שהוא בן) עוה"ב", עולם ברור שאין בו תערובות טו"ר, כלעתיד לבוא שיתירו דם נדה.

(ו) חלוק דחלק ובן עוה"ב (אוה"ת ר"פ נח¹⁶⁶). לקו"ת וכל בוניך¹⁶⁷ (?)

פתאום .. שלא היתה חרידה עד עכשיו ופתאום היא מרגשת בצערה, וכן באסתר שבאת לה שמועת מרדכי פתאום, מרפיא הדמים, פותח את המקור" — פרש"י).

(163) ראה לקו"ת ויקרא ב, ג. ובכ"מ.

(164) לשון הכתוב — תהלים טז, ח. וראה רמ"א ריש או"ח.

(165) ברכות כב, א. וראה תו"א יתרו סז, ב ואילך.

(166) נד, ב. — ושם: "וזהו שארז"ל כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן

עוה"ב, כי התורה היא בתפארת .. והוא בחי' בן העוה"ב, בן דוקא שלמעלה מבחי' חלק .. כי יש .. ד' אותיות הוי', וכן גם בעוה"ב שנמשך משם הוי' דלעילא .. ג"כ יש ד' בחי' הנ"ל, וכשהגלוי מבחי' ה' אחרונה זהו נקרא חלק רביעי, היינו בחי' עשי' שבאצילות, משא"כ בחינת בן העוה"ב שמקבל מבחי' ו' או גם מבחי' ה' עילאה וכו'".

(167) בלקו"ת ד"ה וכל בניך (דרושי פ' ראה כט, א ואילך) לא נזכר הענין ד"בן עוה"ב"*,

כי אם "בן י"ה", "בן ישי", וכן צויין שם להענין ד"בן חורין" ו"בן שמן". — ולענין "בן עוה"ב" מציין רבינו ב"מפתח ענינים" ללקו"ת שה"ש כט, ד, ושם: "וזשארז"ל כל השונה הלכות .. מובטח לו שהוא בן עוה"ב, כלומר שהוא נולד ונמשך מבחי' עוה"ב, עלמא דאתכסיא .. בחי' סוכ"ע".

(* ולהעיר מהמבואר שם (ל, סע"א ואילך) במעלת עסק התורה ד"בוניך" בנוגע לענין הבריוריים, בחכמה אתברירו (ומציין גם להמבואר בד"ה מזמור לתודה שבהערה א'), ועד לשלימות הבריור דלע"ל שעתיד חזיר ליטהר. ולכאורה שייך זה להמבואר כאן בענין ביטול ושלילת טומאת דם נדה ע"י "השונה הלכות" דוקא.

סיום הש"ס השי"ת כ"ד טבת

(נדה עב, ב) איתמר עשירי רי"א יו"ד כתשיעי מה ט' בעי שימור אף יו"ד בעי שימור ר"ל אמר י' כאחד עשר מה י"א לא בעי שימור אף י' לא בעי שימור. איכא דמתני לה אהא כו' רי"א הלכה יא רל"א הלכות יא. ופי' תוד"ה רבי דפליגי בסברא דר"ל ס"ל דכיון שאינו — וא"צ — ראוי להצטרף לזיבה גדולה אפילו שימור אינו נעשה ליו"ד, ור"י לא ס"ל כן. ולא פי' התוס' יסוד סברת מחלקותן.

ולכאורה י"ל שזהו ע"ד מחלוקת ר"י ור"ל בחצי שיעור דר"י אסור ור"ל שרי. והטעם בהנ"ל י"ל דהנה בענין השיעורין יל"פ בב' אופנים: א) שזהו ענין של צירוף כמה חלקים, שצ"ל כמות כזו דוקא ואז לוקה וכה"ג. ב) כשנשלם השיעור הרי נמצא כאן איכות חדשה. דלאופן השני ח"ש מותר. והוא ע"ד בשר בחלב שכל זמן שלא נתערבו אין כאן איסור כלל וכלל. ואין להקשות דא"כ למה ארז"ל דבב"ח חידוש הוא, והלא כל האיסורין כן. ול"ק דבב"ח החידוש הוא בגוף הבב"ח מצ"ע, היתר ואח"כ דבר שחל עליו איסור. אבל בכל האיסורין הפי' שאין זה אכילה, ולא שאין זה חלב ודם, החידוש הוא בהפעולה ולא בהנפעל. ובזה יובן מה שבתו"כ אחרי כ' דח"ש בשבת אסור ומונה כותב אות א' ואורג ח"ש ועושה בית א' בנפה (י"א דאין זה אלא אסמכתא), ולכאורה למה לא הביא עקירה בלא הנחה טלטל ב' אמות וכה"ג, אלא שהפלוגתא בח"ש הוא רק כשיש הדבר וחסר השיעור, משא"כ עקירה בלא הנחה דאין כאן ענין ההוצאה. ועד"ז הוא לר"ל בכל ח"ש דהתורה אסרה אכילה וכל זמן שאין כאן כזית עדיין אין כאן אכילה ולמה יאסר. משא"כ לר"י הרי חזי לאצטרופי היינו שענין השיעורים הוא צירוף הגדלת הכמות ולא חידוש איכות ולכן גם ח"ש אסור.

ע"כ נמצא בגוכתי"ק

סיום הש"ס השי"ת כ"ד טבת

(נדה עב, ב) איתמר עשירי רבי יוחנן אמר עשירי כתשיעי, מה תשיעי בעי שימור אף עשירי בעי שימור, ריש לקיש אמר עשירי כאחד עשר, מה אחד עשר לא בעי שימור אף עשירי לא בעי שימור. איכא דמתני לה אהא כו' ר"י אמר הלכה אחד עשר, ר"ל אומר הלכות אחד עשר.

ופי' תוד"ה רבי, דפליגי בסבראי, דר"ל ס"ל דכיון שאינו — וא"צ — ראוי להצטרף לזיבה גדולה, אפילו שימור אינו נעשה ליו"ד, ור"י לא ס"ל כן. ולא פי' התוס' יסוד סברת מחלקותן.

ולכאורה י"ל² שזהו ע"ד מחלוקת ר"י ור"ל בחצי שיעור, דר"י אסר ור"ל שרי³.

והטעם בהנ"ל (בפלוגתתם בחצי שיעור) י"ל — דהנה בענין השיעורין יש לפרש בב' אופנים⁴: א) שזהו ענין של צירוף כמה חלקים, שצ"ל כמות כזו דוקא, ואז לוקה, וכה"ג. ב) כשנשלם השיעור, הרי נמצא כאן איכות חדשה. וי"ל שבזה תלוי הפלוגתא בדין חצי שיעור — דלאופן השני (שהשיעור אינו ענין של כמות בלבד, אלא שעל ידו נעשית איכות חדשה) חצי שיעור מותר.

ויש להוסיף בביאור גדר ההיתר דחצי שיעור (שאינ בו האיכות דדבר איסור) — שהוא ע"ד בשר בחלב, שכל זמן שלא נתערבו אין כאן איסור כלל וכלל. ואין להקשות דא"כ למה ארז"ל: דבשר בחלב חידוש הוא ("דהאי לחודי' והאי לחודי' שרי, ובהדדי אסור",

(1) בתוס' שם: "תימה במאי פליגי ר' יוחנן וריש לקיש וכו' ויש לומר כו' ור"י ור"ל בסברא בעלמא פליגי".

(2) בהבא לקמן — ראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 110 ואילך.

(3) ראה יומא עד, א: "חצי שיעור, רבי יוחנן אמר אסור מן התורה, ריש לקיש אמר מותר מן התורה. ר"י אמר אסור מן התורה, כיון דחזי לאיצטרופי אסורא קא אכיל, ר"ל אמר מותר מן התורה, אכילה אמר רחמנא וליכא".

(4) ראה גם מפענח צפונות ס"ע קפה ואילך. וש"נ.

(5) פסחים מד, ב. וש"נ.

שני דברים המותרים הם וכשנתערבו נאסרין, משא"כ בשאר דברים⁶), והלא כל האיסורין כן (שהאיסור נעשה מצירוף ב' חצאי שיעור, אף שכל חצי שיעור בפ"ע הוא דבר המותר), ולא קשיא, דבבשר וחלב החידוש הוא בגוף הבשר בחלב מצד עצמם, שכל א' מצ"ע הוא דבר היתר, ואח"כ (כשנתערבו יחד, נעשה) דבר שחל עליו איסור, אבל בכל האיסורין — זה שחצי שיעור מותר (גם לאופן הב' שהשיעור עושה איכות חדשה), הפירוש הוא שאין זה אכילה, ולא שאין זה חלב ודם, ואילו החידוש (האיכות החדשה שנעשית כשנשלם השיעור) הוא בהפעולה (שנחשב לאכילה) ולא בהנפעל (בגוף החלב או הדם מצ"ע, דלא כבבשר בחלב החידוש הוא בגוף הבשר בחלב מצד עצמם).

ובזה יובן מה שבתו"כ אחריי כתב דחצי שיעור בשבת אסור, ומונה כותב אות א' ואורג ח"ש ועושה בית א' בנפה (ולתרץ דעת ר"ל שחצי שיעור מותר — י"א דאין זה אלא אסמכתא), ולכאורה, למה לא הביא (דוגמא לחצי שיעור מ) עקירה בלא הנחה, טלטל ב' אמות, וכה"ג — אלא שהפלוגתא בחצי שיעור (שיש סברא לומר שאסור, כדעת ר"י, וכבתו"כ הנ"ל) הוא רק כשיש הדבר וחסר השיעור, משא"כ עקירה בלא הנחה, דאין כאן ענין ההוצאה, פשיטא שמותר.

ועד"ז הוא לר"ל בכל חצי שיעור (שהוא כמו עקירה בלא הנחה) — דהתורה אסרה אכילה, וכל זמן שאין כאן כזית, עדיין אין כאן אכילה, ולמה יאסר. משא"כ לר"י, הרי חזי לאצטרופי, היינו, שענין השיעורים הוא צירוף הגדלת הכמות, ולא חידוש איכות, ולכן גם חצי שיעור אסור.

ע"כ נמצא בגוכתי"ק

6) שם ובפרש"י (אלא שמוסיף שחידוש זה ישנו גם באיסור כלאים, והחידוש שישנו בבשר בחלב בלבד הוא "דאי תרו לי' כולי יומא בחלבא שרי, בשיל לי' בשולי אסורי").

7) עה"פ טז, כט. — ושם: "אין לי אלא מלאכה שחייבים עלי' כרת, מלאכה שאין חייבים עלי' כרת מניין שלא יכתוב אות [א'] ושלא יארג חוט אחד ושלא יעשה בית אחד בנפה ובכברה, ת"ל מלאכה וכל מלאכה, ריבה".

8) הובא בפ"י החפץ חיים ותורה שלימה לתו"כ אחרי שם.

רושמים להדרן.

ברכות אר"א אר"ח ת"ח מרכים שלום בעולם כו'. דהנה בת"ח יש עליהם ב' ענינים: חו"ג, לאסור ולפסול ולהתיר ולהכשיר. וקס"ד ששקולים הם או גם שקו הדין גובר. ויש להביא רא' וזכר לזה, לכאורה, דל"ת הם שס"ה ומ"ע רמ"ח, מעשה עוה"ז הם קשים ורעים והרשעים גוברים בו (סש"ב פ ע"פ ע"ח) וא"כ רוב עניני העולם על הת"ח להבדילם לפוסלם ולאוסרם. וא"כ הרי עיקר ענינם להפריד. וע"ז קמ"ל דאדרבה נהפוך הוא כי תפקידם ומעשיהם שהם מרכים שלום בעולם. והא דאוסרים ופוסלים הוא כמשליך צואה — גקה"ט — שנק' קיא צואה (סש"ב) מן הבית כדי שיהי' ראוי למושב אדה"ע ואדם התחתון. וסתירת זקנים בנין. ואל תאמר בכ"מ צ"ל ת"ת ואפילו במבואות המטונפות ובפרט שאין לחשוש לד"ת עצמן כי הם אינם מק"ט. וצ"ל קרבנות אם רק מיטב הצאן הוא ואף שהוא של עמלק. לזה מדייק שרק ת"ח מרכים שלום בעולם ורק הם השונים. ובנין נערים — המנוערים מן המצות — סתירה. ובני ישמעאל אין מקבלים התורה מפני שא"א להם בצמצום ההשפעה דלא תנאף.

וכללות הענין להרבות שלום הוא ע"י ענין הברכות, שע"י מחבר העליון ותחתון שמתחילה לד' הארץ והנהנה כו' גוזל או"א וע"י הברכה ל' הברכה, וכפשוטו ג"כ שאומר אמ"ה נעשה הארץ נתן לבנ"א.

והסדר הוא: מתחיל (פ"א) בק"ש — קבעומ"ש — בערבין, עוה"ז הנמשל ללילה. ואפילו (פ"ב) למצות צריך להקדים קב"ע, היפך דעת שאול הנ"ל. ואדרבה (פ"ג) מי שמתו — רשעים בחייהם קרויים מתים — מוטל לפניו אינו שייך לק"ש כו'. ורק בסדר זה בא הוא (פ"ד) לתפלת השחר שמאיר אצלו. ויכול לעמוד בתפלה התחברות עם ממה"מ עד שאם אפילו (פ"ה) נחש עדיין כרוך (מחטא עה"ד ונחש הקדמוני) על (ורק ב) עקבו לא יפסיק. ואז יכול הוא ליהנות מעוה"ז כי עולה עי"ז ומעלה חלקו בעולם באופן המתאים לכל דבר וענין בפרט ע"י ברכתו המתאמת וזהו ההוראה כיצד מברכין (פ"ו). וכדי שלא יטעה ע"י אהבת עצמו ויוכל לעמוד במלחמה הן נגד בני ישמעאל — לא תנאף. הן נגד בני עשו — לא תרצח צ"ל ונאספו שמה כל העדרים — ג' — שלשה שאכלו כאחד (פ"ז), אף שגם אז כ"א במסלתו יעלה לפי שרש נשמתו כי (פ"ח) אלו

דברים שבין ב"ש — ששרשם מגבו' — ובין ב"ה — קו החסד — בסעודה. וע"פ הנהגה כזו הנה רואה הוא (פ"ט) מקומות שנעשה בהם נסים לישראל — הטבע עצמו למע' מן הטבע עד שמברך על הרעה כשם שמ"ע הטובה, כי נעשית אצלו לטוב בגלוי ועפמשנ"ת בסש"ב פכ"ו. ומתאחד עם עצומ"ה ית' גם למע' מתורה — (סיום המשנה) הפרו תורתך משום עת לעשות לד' — ותיכף לזה מס' שבת שלמע' מדבור התורה כי בקושי התירו לדבר ד"ת בשבת. וכמשנ"ת בהוס' לתו"א, אף שאח"ז ההמשכה היא ע"י התורה — וכדין זה גופא דהפרו כו' הוא דין בתורה וכמש"נ ד' עוז — אין עוז אלא תורה — לעמו יתן גו'.

שבת. עולא — ל' עלי'. והוא מא"י (עיין ברכות לח:, תענית ט: כתובות קיא.) איקלע לבי ריש גלותא — בחי' מלך (עיין הוריות) ומנהיג (משפיע להם יר"ש — מצ' מינוי מלך) ישראל בבבל, כי שם בלל, תערוכת טו"ר. חזי' לרבה ב"ר הונא (עיין מו"ק כה:, שבת י' ע"א, סנה' ה:) דיתיב (התיישבות והתעמקות) באוונא דמיא (כלי מלא מים. השכלה פרטית מן התורה — שנמשלה למים) וקא משח לה (מודד גובה ורוחב המים — פי' ר"ח? על הגליון — שקו"ט בהשכלה זו) א"ל אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה (דהרי רק בקושי התירו לדבר ד"ת בשבת, כי שבת למע' מהבנה והשגה — לקו"ת ויקרא רד"ה להבין מ"ש בהגדה — ובכ"ז התירו כי גילוי דביטול הנשמות ג"כ נזקק לכלי — הוס' לתו"א ס"פ תשא? — והיינו הד"ת. וא"כ הוא רק מדידה דמצוה, צוותא וחיבור) דלאו מצוה מי אמור. א"ל מתעסק בעלמא אנא, שממשיך הביטול בעלמא ולכן צריך לשקו"ט ומדידת ההשכלה אבל הוא מצ"ע בביטל הוא ואינו צריך למדידה והתבוננות והשגה.

ע"כ נמצא בגוכתי"ק

רושמים להדרן

ברכות

א. בסוף מסכת ברכות שנינו: "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם כו".

והענין בזה:

דהנה בתלמידי חכמים יש עליהם ב' ענינים: חסד וגבורה, לאסור ולפסול (גבורה) ולהתיר ולהכשיר (חסד).

וכיון שיש קס"ד לומר שב' הקוין דחסד וגבורה שקולים הם, או גם (יתירה מזה) שקו הדין גובר,

ויש להביא ראי' וזכר לזה (שקו הדין גובר), לכאורה, מהא דמצוות לא תעשה (שענינם גבורות, קו הדין) הם שס"ה ומצוות עשה (שענינם חסדים) הם רק רמ"ח (והריבוי דמל"ת לגבי מ"ע מורה על התגברות קו הדין), וכמובן גם מזה שמעשה עוה"ז הם קשים ורעים והרשעים גוברים בו (כמובא בסש"ב ע"פ ע"ח²), וא"כ רוב עניני העולם (שהם ענינים בלתי-רצויים) על הת"ח להבדילם, לפוסלם ולאוסרם, וא"כ הרי עיקר ענינם (של הת"ח) להפריד, קו הגבורה והדין,

ועל זה קמ"ל, דאדרבה — נהפוך הוא — כי, תפקידם ומעשיהם (של ת"ח) שהם "מרבים שלום (קו החסד דוקא) בעולם", והא דאוסרים ופוסלים הוא (רק) כמשליך צואה — ג' קליפות הטמאות — שנקראו קיא צואה (כמובא בסש"ב³) — מן הבית, כדי שיהי' ראוי למושב אדם העליון ואדם התחתון, וענין זה הוא בבחינת "סתירת זקנים בנין"⁴, היינו, שפעולת הת"ח בהאיסור והפסול אינו ענין של סתירה, אלא אדרבה — בנין, הכשרת הבית (העולם) למושב אדם.

(1) פ"ו. פכ"ד.

(2) שמ"ב ספ"ד.

(3) ספכ"ד.

(4) מגילה לא, ב. וש"נ.

ואף שתפקידם ומעשיהם להרבות שלום, קו החסד, מ"מ, אל תאמר שמצד קו החסד הנה בכל מקום צ"ל תלמוד תורה, ואפילו במבואות המטונפות, ובפרט שלכאורה יש מקום לומר שאפשר וצריך לתלמוד תורה גם במבואות המטונפות כיון שאין לחשוש לדברי תורה עצמן, כי הם אינם מקבלים טומאה (כדאיתא בברכות⁵),

וכמו כן אל תאמר שצריך להיות הקרבת קרבנות — אם רק "מיטב הצאן" הוא — ואף שהוא של עמלק (כדעת שאול⁶), שזהו בדוגמת לימוד התורה במבואות המטונפות,

לזה מדייק שלפעמים צ"ל גם צמצום ומניעת ההשפעה (קו הגבורה), שלכן רק תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, ורק הם השונים, ואילו הלימוד במבואות המטונפות (וכיו"ב) הוא בבחינת בנין נערים — המנוערים מן המצות⁷ — סתירה⁴.

[ולמעשה, ששלילת לימוד התורה במבואות המטונפות הוא ע"ד שבני ישמעאל אין מקבלים התורה מפני שאי אפשר להם בצמצום ההשפעה דלא תנאף⁸, היינו, שרצונם של בני ישמעאל הוא בריבוי השפעה בכל מקום, ואילו ע"פ התורה צ"ל גם צמצום ההשפעה, שתהי' רק במקום הראוי].

ב. וענין זה ("ת"ח מרבים שלום בעולם") הוא הסיום של מסכת ברכות — כי, כללות הענין להרבות שלום הוא ע"י ענין הברכות:

ענין הברכות הוא שעל ידם מחבר העליון ותחתון — שהרי, כל עניני העולם הם מתחילה באופן ש"לד' הארץ"⁹ (עליון), ועד ש"כל הנהנה מן העוה"ז כו' גוזל להקב"ה .. שנאמר¹⁰ גוזל אביו ואמו" (כדאיתא במסכת ברכות¹¹), וע"י הברכה — לשון הברכה (כמו "המברך את הגפן"¹², שענינו המשכה¹³), וכפשוטו ג"כ, שאומר

(5) כב, א.

(6) שמואל-א טו, טו.

(7) לשון חז"ל — ירושלמי ברכות פ"ד ה"א.

(8) ראה זח"ג קצב, ב.

(9) תהלים כד, א.

(10) משלי כח, כד.

(11) לה, סע"א ואילך.

(12) כלאים רפ"ז.

(13) תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

(כנוסח הברכה) "אלקינו מלך העולם" — נעשה "הארץ נתן לבני אדם" ¹⁴ (תחתון).

והחיבור דעליון ותחתון שנעשה ע"י ענין הברכות — הוא ענין השלום ¹⁵.

ולכן, הענין ד"ת"ח מרבים שלום בעולם" הוא הסיוס דמסכת ברכות — שבזה מתבטא תוכן ענין הברכות (שם המסכת שמורה על תוכנה וענינה), חיבור עליון ותחתון, שזהו כללות הענין דלהרבות שלום.

ג. והסדר בזה הוא — שתחילה צ"ל הקדמת ענין הקבלת עול, קו הגבורה, אח"כ הברכה והמשכה, קו החסד, ואח"כ התכללות ויחוד ג' הקוין — כמרומו בתוכן וסדר הפרקים שבמסכת ברכות:

מתחיל (פרק א') בקריאת שמע — שענינה קבלת עול מלכות שמים — בערבין, שרומז על הקב"ע הדרושה בעבודה בעוה"ז הנמשל ללילה ("ערבין") ¹⁶,

ויתירה מזה — שאפילו (כמ"ש בפרק ב': "יקבל עליו עול מצוות") למצות (לא רק לצורך העבודה בעוה"ז הנמשל ללילה) צריך להקדים קב"ע, היפך דעת שאול הנ"ל (שאם רק ישנו "מיטב הצאן" — אפילו של עמלק — צריך להקריב קרבנות (מצוות), ועל זה אמר לו שמואל "החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה' הנה שמוע מזבח טוב גו'") ¹⁷,

ואדרבה (כפי שממשיך בפרק ג') "מי שמתו — רשעים (בהעדר הקב"ע) בחייהם קרויים מתים (כדאיתא בגמרא בפ"ג דברכות ¹⁸) — מוטל לפניו, פטור מ(ואינו שייך ל)ק"ש כו'".

ורק בסדר זה בא הוא (בפרק ד') ל"תפלת השחר": "שחר" — שמאיר אצלו, ותפלה (תפלת השחר) — שיכול לעמוד בתפלה (מלשון) התחברות ¹⁹ עם מלך מלכי המלכים,

עד שאם אפילו נמצא במעמד ומצב (כפי שממשיך בפרק ה') ש"נחש (עדיין) כרוך (כתוצאה מחטא עה"ד ונחש הקדמוני) על

14) תהלים קטו, טז.

15) ראה תורת מנחם — הדרנים על הרמב"ם וש"ס ס"ע תטו ואילך.

16) ראה ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א.

17) שמואל-א טו, כב.

18) יח, רע"ב.

19) ראה תו"א תרומה עט, סע"ד. ובכ"מ.

(ורק ב) עקבו (עקב שברגל, מדריגה התחתונה שבו) — לא יפסיק²⁰.
 ואז (לאחרי הקדמת הקב"ע דק"ש וההתחברות עם הקב"ה בתפלה) יכול הוא ליהנות מעוה"ז, כי עולה עי"ז ומעלה חלקו בעולם באופן המתאים לכל דבר וענין בפרט ע"י ברכתו המתאמת — וזהו ההוראה "כיצד מברכין" (כמ"ש בפרק ו').
 וכדי שלא יטעה ע"י אהבת עצמו, וגם כדי שיוכל לעמוד במלחמה הן נגד בני ישמעאל — שלא רצו לקבל "לא תנאף" — חסד דקליפה, והן נגד בני עשו — שלא רצו לקבל "לא תרצח"⁸, גבורה דקליפה²¹ — צ"ל עבודתו באופן של התכללות כל ג' הקוין²², בבחינת "ונאספו שמה כל העדרים"²³ — ג' ("שלשה עדרי צאן"²⁴) — "שלשה שאכלו כאחד" (כמ"ש בפרק ז'),
 — אף שגם אז (כשעבודתו היא באופן של התכללות ג' קוין) הרי עיקר עבודתו היא בקו שלו, כל אחד במסלתו יעלה, לפי שרש נשמתו²⁵, כי (כפי שממשיך בפרק ח') "אלו דברים שבין ב"ש — ששרשם מגבורה — ובין ב"ה — קו החסד²⁶ — בסעודה".

(20) ראה גם רשימות חוברת ד' ע' 54 ואילך.

(21) ראה גם רשימות הנ"ל ע' 22-21 ובהנסמן שם.

(22) כי, כאשר עבודתו היא בהתכללות כל ג' הקוין, אזי: (א) לא יטעה — ע"י אהבת עצמו — להיות עבודתו רק בקו א', "מחמת טבעיות נפשו הבהמית", "מצד טבעו מזגו ומדותיו", אלא עבודתו תהי' גם בניגוד לטבע נפשו, שאז העבודה היא "באמיתות לש"ש בלבד", באופן ש"אין בו תערובות טבעית כלל" (ראה תו"א תולדות יט, ג"ד); (ב) ויוכל לעמוד במלחמה הן נגד חסד דקליפה והן נגד גבורה דקליפה — כי, "אין ביכולת כל מדה שבלעו"ז להיות מנגד רק למדה שכנגדו בקדושה, אהבה זרה היא מנגד לאהבה דקדושה .. אבל אינה מנגדת לבחי' גבורה דקדושה", ולכן, "לגבי בחי' אהבה דקדושה תוכל האהבה זרה להתגבר לפעמים ע"ד ולאום מלאום יאמן, משא"כ ע"י שיצטרף ג"כ מדת היראה דקדושה, הנה לגבי בחינה זו אין כח באהבה זרה לעמוד כלל .. ע"י הצטרפות והתכללות גם המדה השנית דקדושה להיות התכללות אוהו"ר, אז לא יוכלו המנגדים שבלעו"ז לנגוע בהן" (לקו"ת ואתחנן ה, א). וראה דרוש הצ"צ — נעתק ב"התמים" חוברת ג' ע' ז [קכ, א], המשל מ"סדר מערכות המלחמה" ע"י ג' מחנות דוקא — "שיעירו כל ג' מדות דקדושה לעומת מדה א' דקליפה ועי"ז בודאי יפילו וינצחו אותה .. וכמ"כ אח"כ יעירו ג' מדות דקדושה נגד מדה השנית דקליפה כו' עד כלותם".

(23) לשון הכתוב — ויצא כט, ג. וראה לקו"ת ודרוש הצ"צ הנ"ל בפירוש הפסוק "ונאספו שמה כל העדרים" — שקאי על "התכללות המדות", "אהי"ר ורחמנות דקדושה".

(24) ויצא שם, ב.

(25) ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 54, ובהנסמן שם.

(26) ראה תניא אגה"ק סי"ג ("ב"ש ששרש נשמתם מבחי' שמאל .. דנין להחמיר תמיד בכל איסורי התורה, וב"ה שהיו מבחי' ימין .. מלמדין זכות להקל ולהתיר איסורי ב"ש שיהיו

וע"פ הנהגה כזו הנה רואה הוא (כמ"ש בפרק ט') "מקומות שנעשה בהם נסים לישראל" — שהטבע עצמו הוא למעלה מן הטבע,

ועד שמברך על הרעה כשם שמברך על הטובה (כהמשך המשנה בפ"ט), כי נעשית אצלו לטוב בגלוי, ועפמשנ"ת בס"ב פכ"ו ש"פירשו בגמ' (במסכת ברכות²⁷) לקבולי בשמחה כמו שמחת הטובה הנגלית ונראית, כי גם זו לטובה²⁸, רק שאינה נגלית ונראית לעיני בשר כי היא מעלמא דאתכסי' שלמעלה מעלמא דאתגלייא וכו", ומסיים, ש"לעתיד .. יתגלה עלמא דאתכסיא ויזרח ויאיר בגילוי רב ועצום כו".

ד. ויש להוסיף, שע"י כללות העבודה באופן האמור מתעלה לדרגא נעלית ביותר שמתאחד עם עצמותו ומהותו ית' כפי שהוא גם למעלה מתורה,

— כמרומו במ"ש (בסיום המשנה — בביאור הלימוד מהכתוב²⁹ "עת לעשות לה' הפרו תורתך" — "הפרו תורתך משום עת לעשות לד'", היינו, שיש דרגא של התאחדות עם עצומ"ה ("לעשות לה'") שלמעלה מהתורה, שבשביל זה "הפרו תורתך",

וגם: תיכף לזה (לאחרי ובסמיכות לסיום מסכת ברכות) — מסכת שבת, שענין השבת הוא למעלה מדבור התורה, כי, בקושי התירו לדבר דברי תורה בשבת³⁰, וכמשנ"ת בהוס' לתו"א³¹, שגם בזה מרומו שבאים להתאחדות עם עצמותו ומהותו ית' שלמעלה מתורה — אף שגם לאח"ז (לאחר שבאים להתאחדות עם עצומ"ה ית' שלמעלה מהתורה) ההמשכה היא ע"י התורה — ויתירה מזה, כמרומו בדין זה גופא דהפרו כו' שהוא דין בתורה, היינו, שגם

מתרים מאיסורם ויכולו לעלות למעלה").

(27) ס, סע"ב.

(28) תענית כא, א. וש"נ.

(29) תהלים קיט, קכו.

(30) ראה ירושלמי שבת פט"ו ה"ג. וראה גם בהנסמן ברשימות חוברת ז' ע' 22 בשוה"ג

להערה 142.

(31) תשא קיג, א. — ושם: "ולכן איתא דבקושי התירו לדבר ד"ת בשבת, כי היא (השבת) בחי' שתיקה שלמעלה מבחי' דיבור, שהשתיקה הוא בחי' ביטול במציאות, וכמ"ש ויכלו השמים לשון כלות הנפש .. וזהו למעלה מהתורה, כי התורה הוא ח"ע בחי' צירופי אותיות ששרשם מהחכמה כו".

ההתאחדות עם עצומ"ה ית' שלמעלה מהתורה נלמדת מהתורה³² —
 וכמש"נ (בסיום המסכת בגמרא) "ד'³³ עוז — אין עוז אלא תורה³⁴
 — לעמו יתן גו'".

(32) ראה ע"ז (בנוגע לתשובה) לקו"ש ח"ח ע' 121. וש"נ.

(33) תהלים כט, יא.

(34) שהש"ר פ"א, ד. פ"ב, ג. ועוד.

שבת.

בסוף מסכת שבת שנינו: "עולא איקלע לבי ריש גלותא חזיי לרבה בר רב הונא דיתיב באוונא דמיא וקא משח לי, אמר לי אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה, דלאו מצוה מי אמור, אמר לי מתעסק בעלמא אנא".

ויש לומר הביאור בזה:

עולא — לשון עלי, והוא מארץ ישראל (עיין ברכות לח:; תענית ט: כתובות קיא¹),

איקלע לבי ריש גלותא — שהוא בחי' מלך (עיין הוריות²) ומנהיג (משפיע להם יר"ש — דרמ"צ מצות מינוי מלך³) ישראל בכבל (דלא כעולא שהי' מא"י), שבבל — ע"ש "כי שם בלל" — מורה על תערובת טוב ורע (דלא כא"י שכולה טוב).

חזי לרבה בר הונא (עיין מו"ק כה:; שבת י' ע"א, סנה' ה⁴) דיתיב (מלשון התיישבות והתעמקות) באוונא דמיא (כלי' מלא

(1) בכרכות שם: "רבותינו היורדין מארץ ישראל ומנו עולא". בתענית שם: "עולא איקלע לבבל". ובכתובות שם: "עולא הוה רגיל דהוה סליק לארץ ישראל".

(2) יא, רע"ב. — ושם — בביאור דברי המשנה (י"ד, א) "איזהו נשיא זה מלך.. שאין עליו אלא ה' אלקיו" (ובפרש"י): "בעא מיני רבי מרבי חייא, כגון אני מהו בשעיר (כלומר, נשיאות דידי מי הוי נשיאות מעליא, דאילו הוינא בזמן שביהמ"ק קיים מייתנא שעיר או לא), אמר לי הרי צרתך בכבל" (ראש גולה שבכבל דהוי על גבך כו').

(3) קת, א ואילך. וראה בארוכה רשימות חוברת ז' ע' 27 ואילך.

(4) נח יא, ט.

(5) במו"ק שם (בעת פטירת רבה בר הונא ורב המנונא): "דינא הוא דרבה בר הונא ליעול ברישא (שארוננו של רבה בר הונא יעבור לפני ארונו של רב המנונא).. פתח עלי' ההוא ינוקא גזע ישישים עלה מבבל ועמו ספר מלחמות כו'" (ובפרש"י: "לישנא אחרינא גזע ישישים זה רבה בר רב הונא דהוא בן גדולים, בן רב הונא דהוא ראש גולה, ועדיף מנשיא דארץ ישראל, ועמו ספר מלחמות, עמו רב המנונא").

בשבת שם (ובפרש"י): "רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי בדינא כולא יומא, הוה קא חליש לבייהו (מצטערין שלא עסקו אותו היום בתורה), תנא להו רב חייא בר רב מדפתי, ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב, וכי תעלה על דעתך שמשה יושב ודן כל היום כולו, תורתו מתי נעשית, אלא לומר לך כל דין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב וכו'".

ובסנהדרין שם: "רבה בר רב הנא כי הוה מינצי בהדי דבי ריש גלותא, אמר, לאו מינייכו נקיטנא רשותא (ואיני כפוף לכם), מאבא מרי, ואבא מרי מרב וכו'".

(6) בפרש"י שם: יגיית.

מים, שמורה על השכלה פרטית (כלי בלבד) מן התורה — שנמשלה למים⁷) וקא משה לה (מודד גובה ורוחב המים — פי' ר"ח? על הגליון⁸ — היינו, שהי' מתעמק בשקו"ט בהשכלה זו).

א"ל אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה (דהרי רק בקושי התירו לדבר דברי תורה בשבת⁹, כי שבת למעלה מהבנה והשגה — לקו"ת ויקרא רד"ה להבין מ"ש בהגדה¹⁰ — ובכ"ז התירו, כי גילוי דביטול הנשמות (דרגת השבת) ג"כ נזקק לכלי — הוס' לתו"א ס"פ תשא?¹¹ — והיינו הד"ת (שזהו הכלי לגילוי ביטול הנשמות, שלכן התירו ד"ת בשבת), וא"כ (הרי הצורך בכלי, מדידה) הוא רק מדידה דמצוה, צוותא וחיבור¹²), דלאו מצוה מי אמור שצ"ל מדידה, ובמילא צ"ל לימוד התורה בשבת באופן שלמעלה ממדידה, שקו"ט ומדידת ההשכלה.

א"ל מתעסק בעלמא אנא, שממשיך הביטול בעלמא (בהעולם, שהוא מציאות בפ"ע, וצריך להמשיך ולפעול בו הביטול), ולכן צריך לשקו"ט ומדידת ההשכלה, אבל הוא מצ"ע בביטול הוא, ואינו צריך למדידה והתבוננות והשגה (כיון שבשבת הוא "ביטול ההשגה וביטול הנשמות").

ע"כ נמצא בגוכתי"ק

(7) ראה תענית ז, א. ועוד.

(8) כפי' ר"ח שלפנינו: "מודד המים גובה במים ורוחבו".

(9) ראה ירושלמי שבת פט"ו ה"ג. וראה גם בהנסמן ברשימות חוברת ז' ע' 22 בשוה"ג

להערה 142.

(10) ושם (יא, סע"ד): "הגילוי .. שמתגלה בשבת" "הוא ביטול ההשגה וביטול הנשמות במציאות באור א"ס ב"ה דלית מחשבה כו" .. ולכן אמרו בקושי התירו לדבר בד"ת בשבת, כי אורייתא מחכמה נפקת, אבל עצמיות החכמה היא רמה ונשגבה למעלה מעלה מבחי' אורייתא כו"."

(11) ושם (יג, א"ב) — לאחרי שמבאר ששבת "היא בחי' שתיקה שלמעלה מבחי' דיבור, שהשתיקה היא בחי' ביטול במציאות .. וזהו למעלה מבחי' תורה" — מוסיף ומבאר ש"אעפ"כ התירו לדבר ד"ת, מפני שגם .. הביטול א"א להתקיים בלי כלי .. הוא התורה כו"."

(12) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

תיקון טעות

בחוברת י"א ע' 17, במקום הערה 24 הנדפסת, צ"ל:

24) כנראה הכוונה לפירש"י (ד"ה כסא דהרסנא) שבת קיח, ב — בפירוש דברי הגמרא "אפי' דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג .. מאי היא .. כסא דהרסנא" — "דגים קטנים כו'" (ולהעיר מהגהות היעב"ץ כאן: וי"ג כאן דג קטן. ועי' ברכות נ"ז ב' (ושם: "ששה דברים מרפאין את החולה .. וי"א אף דגים קטנים")).